

"Uit de klas, ga jij maar naar buiten!"

Straf.., of kans voor de gedragsopvallende leerling?

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute

Master Special Educational Needs Gedragsspecialist

Module GS10: Leer- en onderzoekslijn: Meesterstuk en Afstuderen

Lesplaats: Tilburg

Studentnummer: 2169769

Begeleid door: Dhr. M. van de Wiel

Juni 2012

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg

Samenvatting

Een groepje gedragsopvallende leerlingen uit groep drie van een reguliere basisschool, heeft meerdere malen in de natuurlijke omgeving van de schooltuin gespeeld en samengewerkt met andere kinderen. De onderzoeksresultaten wijzen erop dat het regelmatig verblijven in deze natuurlijke omgeving een positieve invloed heeft op het welbevinden, de betrokkenheid en de sociaal- emotionele competentie van de kinderen. De kinderen van de onderzoeksgroep schalen hun beleving voor zichzelf hoger in dan de kinderen van de vergelijkingsgroep op de volgende drie gebieden: “het alleen of samen spelen” (relatie), “het leren en ontdekken” (competentie) en “het eigen spel kunnen spelen” (autonomie). De kinderen van de onderzoeksgroep zijn zich bewust geworden van hun eigen kwaliteiten door verandering van omgeving en door de interventie van de gedragsspecialist. Ze geven, onafhankelijk van elkaar, aan dat ze specifieke kwaliteiten zoals kracht en grenzen stellen, kunnen en willen beoefenen in de schooltuin. Het antwoord op de onderzoeksvraag is als volgt samengevat:

“Door als leerkracht aandacht te schenken aan de beleving van de drie basisbehoeften en aan het zelfbewustzijn van ieders kwaliteiten, kan de natuurlijke omgeving van de schooltuin ingezet worden om de sociaal-, emotionele competentie van deze gedragsopvallende kinderen te vergroten. Juist de natuurlijke omgeving doet een beroep op andere kwaliteiten waardoor de kinderen zich competentier voelen: naar zichzelf, naar de ander en naar hun omgeving!”

Bovenstaande uitkomsten van dit onderzoek en van literatuurstudie geven voldoende argumenten om de natuurlijke omgeving van de schooltuin te behouden voor deze school aangezien deze het spel-, en leergedrag van de leerlingen positief beïnvloedt én de leerkracht de kans geeft te werken aan eigen mentale modellen en professionaliteit.

Voorwoord

"Uit de klas, ga jij maar naar buiten!"

Straf.., of kans voor de gedragsoptvallende leerling?

De ondertitel suggereert dat mensen op een verschillende manier; met een "eigen bril" naar de wereld om zich heen kijken. Ieder creëert door zijn eigen normen, waarden, overtuigingen en constructen een eigen beeld van de werkelijkheid.

"Geen van beiden heeft het bij het "rechte" of bij het "verkeerde" eind.

Er bestaan verschillende manieren om hetzelfde gedrag te begrijpen"

(Durrant, 2007, p.20).

Tijdens het volgen van de opleiding tot Master Sen Gedragsspecialist is er uitgebreid ingegaan op de manier waarop het gedrag van de leraar bekeken kan worden en zo nodig bijgesteld:

"De leraar houdt zich een spiegel voor die het hem mogelijk maakt de gang van zaken in de klas en de school op een andere manier te bekijken.

Dit zal, in het beste geval, leiden tot het inzicht dat het eigen gedrag ook een bijdrage levert aan het ontstaan, het versterken of het verminderen van gedragsproblemen" (van der Wolf & Beukering, 2009, p.184).

Het beeld van de eigen ontwikkeling, van het eigen gedrag, is belangrijk aangezien problemen bij leerkracht en/of leerling voortkomen uit de specifieke manier waarop moeilijkheden begrepen worden. Vanuit dit beeld kun je op zoek gaan naar de positieve uitzonderingen om te komen tot een oplossing van de ervaren problemen. Volgens Wolf & Beukering (2009) zijn gedragsproblemen niet statisch maar relatief, relationeel, situationeel en fluctuerend in tijd.

Ga vooral door met wat werkt en als iets niet werkt, probeer dan iets anders! Als leerkracht kun je op een oplossingsgerichte manier ook de leerling, collega of ouder helpen om te kijken naar wat wél goed gaat, naar de kwaliteiten die er al zijn en hoe die ingezet kunnen worden om het gedrag in die specifieke situatie te verbeteren. (Cauffman & van Dijk, 2009).

In *die* specifieke situatie, aangezien gedrag niet alleen afhankelijk is van het beeld van de eigen ontwikkeling, maar ook van de ander en van de omgeving op dat moment. Het is nu juist die omgeving die mij inspireerde om te komen tot de onderzoeksvraag!

Als ik het themanummer “De natuur als leerschool” in Zorg Primair (2008) erbij pak, lees ik in het artikel van Sophie Sliepen op bladzijde 12: *“De gezondheidsraad wijst op een verbetering van het concentratievermogen en het afnemen van gedragsproblemen als kinderen regelmatig actief bezig zijn in de buitenlucht. En er zijn positieve effecten op het sociale gedrag. Toch is er nog veel onderzoek nodig om meer zicht te krijgen op die effecten, zodat we maatwerk kunnen leveren in ons onderwijs. Zodat we doelen gericht kunnen koppelen aan natuuractiviteiten. Zodat we het ene kind bijvoorbeeld doelbewust plantjes laten verspenen, omdat het daarmee oefent in concentratie en geduld, fijne motoriek en tellen. En een ander kind voor het paard laten zorgen omdat het daarmee kan oefenen in standvastigheid en leiderschap. De natuur levert een onuitputtelijke bron aan ervaringsmogelijkheden en leermomenten, aan ons de pedagogische taak om dit aanbod af te stemmen op de individuele ontwikkelingsbehoeften van leerlingen”*.

Er is meer onderzoek nodig om zicht te krijgen op de effecten van het actief bezig zijn in de buitenlucht.... Nu, dat laat ik me als toekomstig gedragsspecialist geen twee keer zeggen, hier wil ik mee aan de slag! Maar hoe dan, wat wil ik dan specifiek onderzoeken, welke richting wil ik op?

In het volgende hoofdstuk schets ik hoe ik van een algemene idee ben gekomen tot een gerichte onderzoeksvraag.

Inhoud

Samenvatting	2
Voorwoord	3
Hoofdstuk 1: Van algemeen idee naar onderzoeksvraag	8
1.1 Verlegenheids situatie	8
1.2 Praktijkvraag	9
1.3 Doel van het onderzoek en doel in het onderzoek	10
1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen	10
Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing	12
2.1. Ontwikkelingskansen voor het kind in de natuurlijke omgeving	12
2.2. De natuurlijke omgeving in relatie tot het welbevinden, de betrokkenheid en het leervermogen van kinderen.....	13
2.3. De sociaal-emotionele competentie in relatie tot de natuurlijke omgeving	14
2.4. Afstemming op de individuele onderwijsbehoeften van het gedragsopvallende kind	15
Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie	16
3.1. Het vertrekpunt van het actieonderzoek.....	16
3.2. Triangulatie en betrouwbaarheid.....	17
3.3. Plan van aanpak	19
Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten	20
4.1. Welke kinderen in deze groep zijn gedragsopvallend op sociaal- emotioneel gebied?	20
4.2. Komt de groep gedragsopvallende kinderen in de schooltuin tot andere speel-, leer-, en competentie-ervaringen dan op de huidige speelplaats?	21
4.3. Aan welke individuele onderwijsbehoefte van de leerlingen uit de onderzoeksgroep kan voldaan worden door het buitenspel in de natuurlijke omgeving?	23

4.4. Welk effect is waar te nemen op de speel-, leer-, en competentie-ervaringen van de leerlingen uit de onderzoeksgroep na het regelmatig verblijven in de natuurlijke omgeving van de schooltuin?	25
4.5. Wat is de invloed van het verblijf in de natuurlijke omgeving op de (kern) kwaliteiten van deze gedragsopvallende kinderen?	28
4.6. Is het groepje kinderen uit de onderzoeksgroep minder gedragsopvallend voor leerkracht, kinderen en ouders na het regelmatig verblijven in de schooltuin?	29
Hoofdstuk 5: Conclusies	31
5.1 Ontwikkelingskansen voor ieder kind in de natuurlijke omgeving	31
5.2 Het kind in relatie tot de leerkracht in de natuurlijke omgeving	32
5.3 Het kind in relatie tot de eigen kwaliteiten in de natuurlijke omgeving.....	33
5.4 Het kind in relatie tot de groep in de natuurlijke omgeving	34
5.5 Samenvattende conclusie van dit onderzoek	36
Hoofdstuk 6: Evaluatie onderzoek – discussie	37
6.1 Evaluatie van het product en het proces	37
6.2 Toekomstperspectief: het praktijkonderzoek in relatie tot de natuurlijke schoolomgeving in de dagelijkse praktijk	39
6.3 Inclusief onderwijs en de relatie tot de natuurlijke omgeving: aanbevelingen naar aanleiding van dit praktijkonderzoek.	40
Literatuurlijst	45
Bijlage 1. Jeugdervaringen gerangschikt volgens de acht natuurwaarden.	47
Bijlage 2. Observatieformulier sociaal-emotionele competentie	49
Bijlage 3. Observatie formulier welbevinden, betrokkenheid en competentie	50
Bijlage 4. Inventarisatie spelbeleving	52
Bijlage 5. Aanvulzinnen buitenspel	53
Bijlage 6: Vergelijking nul- en eindmeting sociogram	54
Bijlage 7: Nulmeting: overzicht beleving speelplaats en schooltuin	55

Bijlage 8 : Opmerkingen leerlingen betreffende hun spel/leerbelevingen in verschillende omgevingen	57
Bijlage 9. Kijkwijzer Video-opnamen	59
Bijlage 10 : Overzicht video-opnamen per kind	60
Bijlage 11: Vergelijking nul- en eindmeting aanvulzinnen buitenspel	65
Bijlage 12: Vergelijking nul- en eindmeting kinderkwaliteiten	72
Bijlage 13: Eindmeting overzicht beleving speelplaats en schooltuin.	84
Bijlage 14: Nul-, en eindmeting spelbeleving vergelijkingsgroep	86
Bijlage 15: Nul-, en eindmeting spelbeleving onderzoeksgroep	87
Bijlage 16: Verslaggeving oudergesprekken	88

Hoofdstuk 1: Van algemeen idee naar onderzoeksvraag

1.1 Verlegenheidsituatie

Bij ons op school is er naar mijn mening voldoende gelegenheid voor de kinderen en de leerkrachten om de buitenlucht op te zoeken. De kinderen maken tijdens de pauze graag gebruik van het gemeentegrasveld dat grenst aan de speelplaats. Voor deze betegelde speelplaats is er vorig schooljaar een werkgroep aan de slag gegaan om de herinrichting van deze ruimte onder de loep te nemen. Het accent bij deze werkgroep lag meer bij de belemmeringen en beperkingen die een natuurspeelplaats zouden opleveren. Op dat moment was ik net de module “Gedrag en preventie, de natuur als leerschool” aan het volgen op de opleiding. Vol enthousiasme heb ik, als toekomstig gedragsspecialist, een pleidooi gehouden met foto’s van geslaagde voorbeelden en het boek *“Vrij spel voor natuur en kinderen”* van Leufgen en van Lier (2007) in de hand. Dit had effect: in het nieuwe concept zijn er onlangs, mede door mijn interventie, drie reusachtige boomstammen op de heringerichte speelplaats gelegd om te kunnen beklimmen en onderzoeken. Uit gesprekken en tekeningen van de groep kinderen die ik bevraagd had op hun ideeën voor een nieuwe speelplaats bleek de behoefte aan activerende en uitdagende natuur bovenaan te staan. Het doet me deugd dat ik door mijn interventie iets heb kunnen betekenen voor het fantasie-, en bewegingsspel voor de kinderen van onze school. Doch, rijst de vraag of het spel inderdaad positief veranderd is door de nieuwe speelplaats?

Daarnaast hebben we de beschikking over twee stroken land (van ongeveer 80 vierkante meter) grenzend aan de klaslokalen. Deze stroken land staan te boek als “de schooltuin”. Op dit moment is één van die tuinen verwilderd en is er sprake van een visieontwikkeling binnen de schoolleiding om dit stuk land te betegelen als “verkeerstuin”. Dit vind ik een gemiste kans voor het onderwijs bij ons op school, graag zou ik deze inzetten als buitenklas! Agnes van Den Berg geeft in haar onderzoek “Groene kansen voor de jeugd” (2010, blz. 16) het volgende aan: *“De veronderstelling dat natuur in de klas een stimulerend effect heeft op het leervermogen van kinderen wordt in het buitenland al volop benut (Both,2005).*

Zo zijn er in Engeland gunstige ervaringen opgedaan met het programma “Learning through Landscapes”, waarin voor alle leergangen en vakken is beschreven hoe je een tuin als ‘buitenklas’ kunt gebruiken (<http://www.ltl.org.uk>).”

Als gedragsspecialist wil ik me echter niet alleen op het leervermogen van de kinderen richten, maar vooral ook op het gedrag van het kind en de sociale interacties in de groep. In relatie met anderen lopen gedragsopvallende kinderen vaak op hun tenen; ze krijgen te maken met onbegrip, misverstanden en vooroordelen. Graag wil ik de natuurlijke omgeving van de verwilderde schooltuin behouden om de kinderen een rijkere leer- en speelomgeving te bieden. Bovendien kan deze natuurlijke ruimte ingezet worden om kinderen de gelegenheid te geven tot rust te komen, zichzelf te kunnen en mogen zijn. De natuur oordeelt immers niet! In de volgende paragraaf richt ik me op de vragen die deze verlegenheids situatie (Harinck, 2009) oproept bij mij.

1.2 Praktijkvraag

Kan ik ervoor zorgen dat de schooltuin behouden blijft voor spel en als kans om meer lessen te geven in de buitenlucht? Graag zou ik willen onderzoeken welke positieve effecten op het sociale gedrag waarneembaar zijn als de kinderen regelmatig actief zijn in de verwilderde schooltuin. Dit in aansluiting op de eerder aangehaalde woorden van Sophie Sliepen in het voorwoord. Daarnaast geeft ze aan dat er voor ons de pedagogische taak ligt om het aanbod van de natuur als onuitputtelijke bron aan ervaringsmogelijkheden en leermomenten af te stemmen op de individuele ontwikkelingsbehoeften van de leerlingen. Ik zou dan ook de uitdaging aan willen gaan om met mijn huidige groep drie leerlingen de schooltuin te exploreren, op zoek naar “magische momenten” in de natuur. Daarnaast zou ik willen weten of de kinderen ander gedrag en spel vertonen in deze verwilderde schooltuin. De huidige groep leerlingen bestaat uit een gemêleerde groep waarbij het inclusief onderwijs al enigszins gestalte krijgt doordat zich in de groep hoogbegaafde leerlingen bevinden, een leerling van een asielzoekerscentrum en een leerling met een autismespectrum stoornis. Zullen deze leerlingen in de buitenruimte ander spel en ander gedrag vertonen? Wat is het effect van het verblijven in de buitenruimte op het welbevinden,

de betrokkenheid en de competentiebeleving van de gedragsopvallende leerling?
Met al deze vragen beoog ik verschillende doelen.

1.3 Doel van het onderzoek en doel in het onderzoek

Het doel van het onderzoek is het bewijs te leveren dat de natuurlijke omgeving van de schooltuin het spel-, en leergedrag van de leerlingen positief beïnvloedt.

Het doel in het onderzoek is om na te gaan hoe er gespeeld wordt in verschillende ruimten. Door het spelgedrag te observeren en te vergelijken kan er nagegaan worden of gedragsopvallende kinderen in een natuurlijke omgeving ander gedrag vertonen en/of andere kwaliteiten laten zien. Tevens wil ik nagaan welk effect het regelmatig verblijven in de buitenruimte heeft op het welbevinden, de betrokkenheid en de sociaal-emotionele competentiebeleving van dit groepje kinderen. Als gedragsspecialist wil ik de kans aangrijpen om deze kinderen niet alleen een andere omgeving aan te bieden, maar ook om hen te helpen hun kernkwaliteiten en onderwijsbehoeften te ontdekken. Dit kan ik doen door de aandacht te richten op positieve interacties tijdens (spel)momenten in de buitenruimte, deze te benoemen en de kinderen te complimenteren op de inzet van hun krachten. Door dit onderzoek beoog ik mijn organisatorische, orthopedagogische en interpersoonlijke competentie te verbeteren.

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

Onderzoeksvraag:

Hoe kan de natuurlijke omgeving van deze schooltuin ingezet worden om de sociale- en emotionele competentie van gedragsopvallende kinderen uit groep drie van een reguliere basisschool te vergroten?

Deze onderzoeksvraag levert op dit moment voor mij de volgende deelvragen op:

- Komt de groep gedragsopvallende kinderen in de schooltuin tot andere spel-, leer-, en competentie ervaringen dan op de huidige speelplaats?

- Welk effect is waar te nemen op het welbevinden en de betrokkenheid van deze gedragsopvallende kinderen na het regelmatig verblijven in de natuurlijke omgeving van de schooltuin?
- Wat wordt verstaan onder de sociale-, en emotionele competentie?
- Aan welke individuele onderwijsbehoefte van dit groepje gedragsopvallende kinderen kan voldaan worden door het buitenspel in de natuurlijke omgeving?
- Laten deze gedragsopvallende kinderen andere kernkwaliteiten zien in de natuurlijke omgeving?

Door verdere literatuurstudie (hoofdstuk 2) en verder onderzoek (hoofdstuk 3) wil ik graag proberen een antwoord te vinden op bovenstaande vragen!

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing

“Een mensenhart, dat niet verbonden is met de natuur, verhardt; [de Lakota] wisten dat gebrek aan respect voor alles wat groeit en leeft, ook al snel leidt tot gebrek aan respect voor mensen. – Luther Standing Bear (1868-1939).”
(citaat uit *“Het laatste kind in het bos”*, Louv, 2007, p. 146).

In hoeverre hebben de kinderen, die wij als leerkrachten begeleiden in hun ontwikkeling, nog de kans om in aanraking te komen met de natuur om ons heen? Licht hier een kans voor mij als toekomstig gedragsspecialist om kinderen te ondersteunen in hun onderwijsbehoeften door gebruik te maken van de natuurlijke omgeving van de school? In dit hoofdstuk ondersteun ik mijn keuze op het verrichten van dit onderzoek naar de inzet van een natuurlijke leeromgeving voor het gedragsopvallende kind, door een beschouwing van literatuur.

2.1. Ontwikkelingskansen voor het kind in de natuurlijke omgeving

Bestudering van het boek van Richard Louv (2007): *“Het laatste kind in het bos”*, levert veel informatie op over recente onderzoeken naar de relatie tussen kind en de natuurlijke omgeving. Louv gebruikt in zijn boek de term “natuurtekortstoornis” en pleit voor het belang van het in contact brengen van het kind met de natuurlijke omgeving. Te weinig contact met natuur zou, volgens door Louv beschreven onderzoeken, tot een verminderd gebruik van zintuigen, concentratiegebrek en fysieke en emotionele problemen leiden. Omgevingspsychologen van Cornell University rapporteerden in 2003 dat kinderen die in een huis woonden met meer groen eromheen lager scoorden bij metingen van gedragsstoornissen, angst en depressie dan kinderen met minder groen rond hun huis. Ook het gevoel van eigenwaarde was bij kinderen met meer groen rondom hun huis sterker ontwikkeld dan bij de andere groep stadskinderen in de leeftijdscategorie van acht tot tien jaar. (Louv, 2007). Het rapport van de Gezondheidsraad (2004) geeft aan dat de natuur een gunstige uitwerking op het concentratievermogen en het zelfbeheersingsmechanisme van zowel kind als volwassene heeft. Daarnaast wordt het plausibel geacht dat *“de cognitieve, motorische en sociaal-emotionele*

ontwikkeling van kinderen baat heeft bij gevarieerd, regelmatig en direct contact met natuur. Vertrouwde, natuurlijke plekken zo dicht mogelijk bij huis bieden mogelijkheden voor vrije exploratie en motoriekontwikkeling. Ze bevorderen zintuiglijke ervaringen en ervaringen die bijdragen aan persoonlijke ontwikkeling” (uit rapport Gezondheidsraad, 2004).

Graag wil ik dan ook gebruik maken van de natuurlijke omgevingsruimte van de verwilderde schooltuin die in de directe omgeving van onze school beschikbaar is. In het verdere onderzoek wordt dan ook deze omgeving bedoeld indien er gesproken wordt over “natuurlijke omgeving”.

2.2. De natuurlijke omgeving in relatie tot het welbevinden, de betrokkenheid en het leervermogen van kinderen

In verschillende artikelen wordt gesproken over de acht belevingswaarden die de natuur ons geeft. De natuurlijke omgeving wordt door kinderen anders beleefd dan door volwassenen. Zowel Kees Both (in Leufgen, W. & van Lier, M., 2007), als Bernie Davis (Davis, ea., 2006) geven een opsomming van de belevingswaarden van en door kinderen; zeer herkenbaar voor mezelf aangezien ik ze zelf allemaal heb ervaren als kind (bijlage 1). In de praktijk merk ik dat de kinderen die ik nu in de groep heb, veel minder in contact komen met de natuur om hen heen dan de kinderen die ik zo’n twintig jaar geleden in de klas had. In kringgesprekken wordt verteld over het spelen binnen met tv en spelcomputer en over de clubjes en lesjes die er gevolgd worden na school. Kinderen van nu hebben veel activiteiten op een dag en het lijkt erop dat hun spel door de ouders of de plaatsvervangende verantwoordelijken liever gevolgd wordt in een veilige thuisomgeving. Maar hoe veilig is die omgeving eigenlijk? Louv (2007) geeft aan dat over-bescherming van kinderen zo zijn eigen risico’s heeft en vraagt zich af waar het grootste gevaar zit: buiten in de bossen of thuis op de bank voor de televisie. Daarnaast is het zo dat het onderwijs in de klassenomgeving steeds meer gedigitaliseerd wordt. Vakken als natuur en wereldoriëntatie worden bij ons op school eerder ondersteund door boeken en video’s op het digitale schoolbord dan door de directe ervaring met de werkelijkheid. Stables (2005) geeft aan dat expliciet leren vaak informeel plaatsvindt. Wenger (2008) ziet het leren in de 21e eeuw meer als verandering en groei van identiteit, van

persoonlijke normen en waarden; aangezien we tegenwoordig voor de kennis simpel via internet de zaken tot ons kunnen nemen! Rea (2009) pleit dan ook voor informeel en "outdoor learning" aangezien dit meer gelegenheid geeft tot innovatief en creatief denken. Bovendien wordt Neil (1953) aangehaald die aangeeft dat een kind gevoelige perioden heeft en alleen leert als het daaraan toe is. Informeel leren helpt daarbij. Leervragen zouden als vanzelf ontstaan en de betrokkenheid zou verhoogd worden. Het werken en spelen in de schooltuin zouden ervoor zorgen dat kinderen meer aandacht kunnen opbrengen en dat het concentratiemechanisme sneller de kans krijgt zich te herstellen. Sliepen (2009) spreekt in dit verband over de "aandachtshersteltheorie".

2.3. De sociaal-emotionele competentie in relatie tot de natuurlijke omgeving

Er bestaan verschillende definities voor het begrip 'sociale competentie'. Het sleutelwoord in deze definities is 'adequaat', dat wil zeggen dat een kind de balans moet vinden tussen het handelen uit eigenbelang en het handelen met het oog op het belang van een ander. Je kunt dus zeggen dat een kind sociaal competent is als het zowel rekening houdt met de eigen belangen en emoties als met die van een ander (Van Voorst, van Beest en Bokkem, 2003).

Sociaal competent gedrag kan per cultuur of per sociale omgeving verschillen.

Uitstapjes met een groep in de natuurlijke omgeving geven gedeelde ervaringen en zijn bevorderlijk voor de samenwerking en karaktervormend. Kinderen krijgen een beter zelfbeeld, meer zelfvertrouwen en zelfreflectie. Informatie, kennis en begrip beklijven beter als ze "outdoors" zijn opgedaan. Daarnaast is "outdoor learning" bevorderlijk voor de burgerschapszin; kinderen leren zorg dragen voor de natuur en hun omgeving (Rea, 2009). Het werken en verblijven in de schooltuin kan ervoor zorgen dat kinderen meer sociale verbondenheid voelen, meer overleg voeren en beter samenwerken (wie gaat hoe en wanneer samenwerken in de tuin?).

Onderzoeken in Zweden, Australië, Canada en de Verenigde Staten naar het speelgedrag op schoolterreinen, waar zowel een groen gedeelte als een betegeld gedeelte met speeltoestellen was, laten zien dat het spel in de groene gedeelten veel creatiever was. "Wanneer een open grasveld met struiken werd beplant, ontwikkelde

zich in de zogeheten “vegetatieve ruimten” een heel andere manier van spelen. Kinderen deden meer fantasiespelletjes en hun plaats in de sociale rangorde was niet alleen op hun fysieke vermogen, maar ook op hun taalvaardigheid, creativiteit en vindingrijkheid gebaseerd” (Louv, 2007).

2.4. Afstemming op de individuele onderwijsbehoeften van het gedragsopvallende kind

De rol van de leerkracht is van belang bij de afstemming op de onderwijsbehoeften van het kind. Aanknopingspunten voor een goede ondersteuning voor alle kinderen kan de leerkracht vinden in de interactiedriehoek (kind, speelomgeving, andere kinderen) en zichzelf. Om het onderwijs goed af te stemmen op de eigenschappen en mogelijkheden van kinderen, is een basishouding van belang die zich kenmerkt door een hoge mate van sensitiviteit en responsiviteit. De leerkracht doet veel moeite om zich te verplaatsen in de gedachten van de kinderen en handelt responsief op basis van de signalen die ze oppikt. Op deze manier kan ze de hindernissen die kinderen ervaren in hun ontwikkelingsproces verkleinen of verwijderen. Het ervaren van ondersteuning van de leerkracht of van de andere kinderen versterkt een gevoel van veiligheid en vertrouwen en nodigt uit tot eigen initiatieven (Caminada ea., 1996). Korthagen en Lagerwerf (2008) geven aan dat de maatschappij andere dingen van de school vraagt dan vroeger; tegenwoordig is het belangrijk om mensen voor te bereiden op het omgaan met veranderingen en op het kunnen doorgroeien in afstemming met wat de omgeving van hen vraagt. De natuurlijke omgeving doet een beroep op andere (kern)kwaliteiten van het gedragsopvallende kind. Jutten (2003) geeft aan het belangrijk is het persoonlijk meesterschap bij kinderen te helpen ontwikkelen. Dit door hen zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid te geven en te leren daarmee om te gaan. Daarbij is reflectie belangrijk. *“Het centrale uitgangspunt hierbij is dat mensen het beste leren als het voortkomt uit eigen behoeften en als je zelf inziet dat je iets (nog) niet weet of (nog) niet goed kan!” (Jutten, 2003, p.33).*

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

Door samenwerkingsopdrachten in de schooltuin in de praktijk uit te proberen en daarbij zelf te oefenen in de begeleiding van de opvallende leerlingen (hun onderwijsbehoeften in beeld brengen, aansturen op (kern) kwaliteiten die ze laten zien), stuur ik aan op verbetering van mijn eigen handelen als gedragsspecialist. Deze methodologie kan omschreven worden als actieonderzoek. *“Actieonderzoek is onderzoek dat gericht is op het eigen handelen van de leraar en de situatie waarin dat handelen plaats vindt” (Harinck, 2009, p.65).*

3.1. Het vertrekpunt van het actieonderzoek

Kallenberg e.a. (2007) geven aan dat het van belang is om een cyclus van vier stappen te doorlopen om te komen tot een duidelijk startpunt van het actieonderzoek: “Vanuit concrete situaties komen tot hulpvragen die vanuit verschillende standpunten bekeken worden, daarbij gebruik makend van bronnen die er al zijn rondom het onderwerp om ten slotte te komen tot het formuleren van een probleemstelling”. Het doorlopen van deze cyclus levert mij onderstaande samenvatting op.

Vorig jaar was er een gedragsopvallende leerling in de groep die in de schooltuin opvallend ander, positief gedrag en andere kernkwaliteiten liet zien in deze natuurlijke omgeving. Nu is er beleidsontwikkeling bij ons op school om de schooltuin te veranderen in een verkeersplein. Het literatuuronderzoek dat beschreven is in hoofdstuk twee, leert mij dat het verblijven in een natuurlijke omgeving in meerdere opzichten goed doet voor een kind. Vanuit literatuuronderzoek en vanuit mijn eigen ervaring en overtuiging zou ik dan ook graag deze omgeving behouden voor (gedragsopvallende) kinderen. Het vereist echter nader onderzoek om aan te tonen dat deze kinderen van onze school gebaat zijn met het behoud van deze natuurlijke omgeving.

3.2. Triangulatie en betrouwbaarheid

Om het onderzoek specifiek en diepgaander te maken voor mij als toekomstig gedragsspecialist, kies ik ervoor om juist die kinderen te begeleiden die opvallen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling bij mij in groep drie.

Aan de triangulatie (Harinck) wordt voldaan door gebruik te maken van meerdere gegevensbronnen. In praktijkonderzoek gaat het vaak om betekenisgeving, om percepties van verschillende belanghebbenden. Vanuit verschillende invalshoeken wordt gekeken naar de kinderen die opvallen in hun sociaal emotionele competentie:

- een sociogram wordt gebruikt om na te gaan welke leerlingen buiten de groep vallen, niet alleen tijdens het werken in de klas, maar ook tijdens het spel op de speelplaats en in de schooltuin. Op deze manier wordt de mening van de kinderen meegenomen in het onderzoek;
- het Observatie Pakket voor Sociale Emotionele Ontwikkeling (Danhof, 2005), dat ingevuld wordt door de leerkrachten, geeft een beeld van de perceptie van de leerkrachten;
- oudergesprekken: tijdens de rapportbesprekingen wordt gevraagd naar het beeld dat ouders hebben van de sociaal emotionele competentie van hun kind. Op deze manier wordt ook het beeld van de ouders van het kind meegenomen.

Bovenstaande instrumenten kunnen voor- en na het onderzoek ingevuld worden en met elkaar vergeleken.

Vervolgens worden de kinderen die uit/opvallen bij bovenstaande onderzoeksinstrumenten met de volgende meetinstrumenten gevolgd:

-observatie van het groepje kinderen dat als meest opvallend uit bovenstaande meetinstrumenten naar voor komt (in de volgende omgevingen: op de speelplaats en in de schooltuin). De verkregen gegevens worden gescreend door de leerkrachten van de groep aan de hand van observatielijsten (zie bijlage 2 en 3), waarbij gekeken wordt naar sociaal-emotionele competentie, welbevinden en betrokkenheid;

-enquête bij alle leerlingen om de drie basisbehoeften (Stevens, 1997) te peilen na spel op de speelplaats en na spel in de schooltuin:

1. Relatie (hoe is de beleving van het spel?)
2. Competentie (de leer- en ervaringsmomenten, waar voelt de leerling zich trots op?)
3. Autonomie (is er voldoende ruimte om mijn eigen spel te kunnen spelen) (bijlage 4).

Aangezien er gewerkt wordt met schaalvragen kunnen de lijsten met elkaar vergeleken worden om vooruitgang te constateren;

-semi gestructureerd interview bij de leerlingen uit de onderzoeksgroep middels de vragenlijst “aanvulzinnen buitenspel” (bijlage 5);

-gesprek met de ouders van de leerlingen uit de onderzoeksgroep om na te gaan hoe competent zij hun kind vinden op sociaal en emotioneel gebied. Welke (kern)kwaliteiten zij zien bij het spel van hun kind in de thuisomgeving?;

- oplossingsgerichte gesprekken met de leerlingen uit de onderzoeksgroep over hun (leer/spel) ervaringen in de schooltuin na de samenwerkingsopdrachten: waar ligt hun specifieke ontwikkelingsbehoefte, waar liggen hun (kern)kwaliteiten? Hierbij wordt gebruik gemaakt van het kinderkwaliteitenspel (Evers e.a., 2004).

Door het gebruik van meerdere onderzoeksinstrumenten, meerdere informanten en de terugkoppeling van gegevens aan hen, wordt voldaan aan de versterking van betrouwbaarheid en interne validiteit (Kallenberg e.a.,2007).

De externe validiteit heeft betrekking op de vraag of de onderzoek conclusies ook gelden voor andere, niet onderzochte situaties. Omdat er sprake is van een specifieke omgeving en een specifieke begeleiding is generaliseerbaarheid maar in beperkte mate mogelijk.

3.3. Plan van aanpak

Maand	Meetinstrument	Deelvraag	Doel	Hoe vaak worden deze gegevens verzameld?
Oktober	Observaties via videopnamen	Is het zo dat deze groep gedragsopvallende kinderen in deze schooltuin tot andere spel-, leer-, en competentie ervaringen komt dan op de huidige speelplaats?	Nagaan of er inderdaad ander spel plaatsvindt.	Meerdere keren, verwerken via screeningslijsten
Oktober/ November Februari	Sociogram. Opseo-lijst. Oudergesprek -ken.	Welke kinderen zijn gedragsopvallend op sociaal-emotioneel gebied in deze groep?	Komen tot een groepje leerlingen dat als gezamenlijk kenmerk heeft dat ze in sociaal-emotioneel opzicht opvallen in de klas, zowel bij de leerkracht, de ouders, als bij de kinderen.	Vooraf aan het onderzoek naar competentie-ervaringen.
Maart	Individuele gesprekje met ouders van groepje gedragsopvallende kinderen.		Ouders op de hoogte brengen van het onderzoek en toestemming deelname van hun kind vragen.	Eenmalig.
December en April	Inschalingslijst spelbeleving.	Welk effect is waar te nemen op de spel-, leer-, en competentie-ervaringen van de leerlingen uit de onderzoeksgroep na het regelmatig verblijven in de natuurlijke omgeving van de schooltuin?	Zelfreflectie bij de leerling: is de leerling zich bewust van zijn/haar onderwijs-behoeften?	Gedurende één week meteen na de pauze op de speelplaats. Gedurende één week meteen na de pauze in de schooltuin.
Maart	Observaties via video-opnamen.	Is het zo dat de leerlingen uit de onderzoeksgroep in deze schooltuin tot andere spel-, leer-, en competentie ervaringen komen dan op de huidige speelplaats?	Nagaan of de sociale competentie, het welbevinden en betrokkenheid bij de leerlingen van de onderzoeksgroep in de schooltuin anders is dan op de speelplaats.	Meerdere keren, verwerken via screeningslijsten.
Maart	Semigestructureerd interview leerling. Kinderkwaliteit en spel.	Aan welke individuele onderwijsbehoefte van de leerlingen uit de onderzoeksgroep kan voldaan worden door het buitenspel in de natuurlijke omgeving?	Extra gegevens verzamelen door de leerkracht om de onderwijsbehoefte/ kernkwaliteiten van de specifieke leerlingen in kaart te brengen.	Twee maal, nu en aan het eind van de samenwerkingsopdrachten en interventies van de gedragsspecialist.
April	Semigestructureerd interview leerling. Kinderkwaliteit en spel.	Wat is de invloed van het verblijf in de natuurlijke omgeving op de (kern) kwaliteiten en de sociaal-emotionele competentie van deze gedragsopvallende kinderen?	Nagaan hoe de ontwikkeling is van kwaliteiten en sociaal- emotionele competenties. Is er vooruitgang geboekt na regelmatig verblijf in de natuurlijke omgeving?	Testuitslagen kunnen vergeleken worden met eerder afgenomen test, is er sprake van vooruitgang?
April	Sociogram. OPSEO-lijst. Oudergesprek ken	Is dit groepje kinderen minder gedragsopvallend voor leerkracht, kinderen en hun ouders na het regelmatig verblijven in de schooltuin?	Nagaan of deze kinderen een herwaarderings-slag hebben gemaakt bij leerkracht en kinderen; worden ze als minder opvallend gezien? Hoe is de ervaring van ouders?	Uitslagen worden vergeleken met eerdere uitslagen, is er sprake van vooruitgang?

Hoofdstuk 4: Data-analyse en resultaten

In dit hoofdstuk worden de deelvragen uit het plan van aanpak (zie vorige paragraaf) gepresenteerd. Per deelvraag wordt vervolgens de verkregen kwalitatieve en/of kwantitatieve data geanalyseerd.

4.1. Welke kinderen in deze groep zijn gedragsopvallend op sociaal-emotioneel gebied?

Om deze vraag te beantwoorden heb ik de volgende meetinstrumenten gebruikt:

- A. Het sociogram, ingevuld door de leerlingen van de groep.
- B. De OPSEO-lijst voor de leerkracht
- C. De oudergesprekken in februari

Ad A. Van drie verschillende omgevingen (klas, speelplaats en schooltuin) heb ik een sociogram gemaakt. De kinderen konden drie kinderen positief kiezen en drie kinderen negatief. Uit het overzicht van de eerste metingen (bijlage 6), blijkt dat de volgende kinderen twee keer of vaker een hoge negatieve score: S., R., A., SV., B., I., en T.

Ad B. We werken op onze school met het Observatiepakket voor de Sociaal-Emotionele Ontwikkeling (Danhof, 2005).

Op 4 terreinen (persoonlijkheidskenmerken, relatie met leerkracht, relatie met andere leerlingen en werkhouding) scoort de leerkracht of het item geen probleem, twijfelachtig, problematisch of zeer problematisch is. Op de ingevulde lijst van februari behalen de volgende leerlingen een hoge score: R., B., B., M., A., T., V., SV., en I.

Ad C. Naar aanleiding van de oudergesprekken in februari, komen mijn duo-leerkracht en ikzelf naast S., R., A., B., I., T. en SV. tot de keuze om óók M., H., en T. toe te voegen aan de onderzoeksgroep. De ouders van deze leerlingen geven aan dat hun kind moeite heeft met samenspelen en afspreken na schooltijd. Tevens zijn

deze kinderen regelmatig onzeker over hun eigen kwaliteiten. Om de onderzoeksgroep niet te groot te maken, vallen B., B., I., T. en V. af, aangezien de ouders van deze leerlingen hebben aangegeven zich geen zorgen te maken over de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun kind.

Uit bovenstaande metingen kwam er een gemêleerde groep van zeven leerlingen tot stand die de onderzoeksgroep vormt waarin de inclusie al direct gestalte krijgt door de samenstelling van de groep met daarin een gediagnostiseerde leerling op autistisch gebied en een gediagnostiseerde hoogbegaafde leerling.

4.2. Komt de groep gedragsopvallende kinderen in de schooltuin tot andere speel-, leer-, en competentie-ervaringen dan op de huidige speelplaats?

Om een antwoord te verkrijgen op deze deelvraag heb ik gebruik gemaakt van de volgende observatie/meetinstrumenten:

- A. Inventarisatielijst spelbeleving;
- B. Video-observaties.

Ad A. De inventarisatielijsten spelbeleving zijn op meerdere momenten afgenomen (vijf keer na spel op de speelplaats en in de schooltuin) bij de leerlingen uit de onderzoeksgroep en bij de overige leerlingen ("vergelijkingsgroep"; zie bijlage 7).

Vergelijking speelplaats- en schooltuinbeleving: nulmeting

Vergelijkingsgroep: N=19		buiten spelen alleen of met de ander					veel leren of ontdekken					het eigen spel kunnen spelen				
	score:	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4	totaal
percentage:	speelplaats:	4	8	5	83	100	39	4	26	31	100	4	4	16	76	100
	schooltuin:	1	1	12	86	100	16	6	14	64	100	2	1	3	94	100
onderzoeksgroep N=7																
percentage:	speelplaats:	19	0	0	81	100	23	15	4	58	100	15	0	12	73	100
	schooltuin:	19	0	0	81	100	35	15	8	42	100	27	0	8	65	100

Nb: zie bijlage 4 voor uitleg wat wordt verstaan onder de drie verschillende items.

De schaal is verdeeld van 1 tot 4, waarbij 1 staat voor "helemaal niet goed" en 4 voor "helemaal wel goed"

Om bovenstaande gegevens goed te vergelijken en de leesbaarheid te vergroten, heb ik ervoor gekozen om score 1 en 2 (de negatievere scores) en score 3 en 4 (de positievere scores) samen te voegen.

Vergelijking beleving in verschillende omgevingen.	Alleen of samen spelen		Leren en ontdekken		Het eigen spel kunnen spelen	
Aantal %	speelplaats	schooltuin	speelplaats	schooltuin	speelplaats	schooltuin
Onderzoeksgroep: score 1 en 2	19	19	38	50	15	27
Vergelijkingsgroep: score 1 en 2	12	2	43	22	8	3
Onderzoeksgroep: score 3 en 4	81	81	62	50	85	73
Vergelijkingsgroep: score 3 en 4	88	98	57	78	92	97

De leerlingen uit de onderzoeksgroep geven, in vergelijking met de speelplaats, aan beleving van bovengenoemde gebieden in de omgeving van de schooltuin, een minder positieve score of eenzelfde score. De vergelijkingsgroep scoort vaker positief op hun beleving van de drie gebieden na het spel in de schooltuin dan op de speelplaats.

De kinderen uit de onderzoeksgroep hebben, naast het scoren van hun spelbeleving, ook aangeven welke speel-, en leerervaringen ze op hebben gedaan (bijlage 8). Daarbij geven ze aan dat ze in de schooltuin bloemen ontdekken, heksensoep maken, met takken sjouwen en stenen leggen. Dit zijn activiteiten die ze op de speelplaats niet kunnen ondernemen.

Ad A. De groep leerlingen heb ik daarnaast meerdere momenten tijdens hun spel op de speelplaats en in de schooltuin geobserveerd middels video-opnamen (bijlage 10). Samen met de School Video Interactie Begeleider die bij ons op school werkt en met mijn duo- leerkracht heb ik de fragmenten bekeken.

Uit de videobeelden van de momenten van vrij spel hebben we geconstateerd dat de leerlingen uit de vergelijkingsgroep in eerste instantie veel experimenteren met de materialen die ze vinden in hun omgeving. Ze delen enthousiast hun ontdekkingen. De jongens richten zich vooral op het bouwen van hutten; de meisjes zijn gericht op het onderzoeken van hun omgeving en het verzamelen van kleine diertjes. Uit de videofragmenten blijkt dat A. zich geen houding weet te geven bij het ontdekken van

een spin (en erop gaat staan). M. zit wat stilletjes aan de kant; hij is geprikt door een brandnetel en vindt het niet zo leuk. R. gaat vooral haar eigen gang en is weinig mededeelzaam naar anderen. S.V. gaat overal kijken en S. is vooral gericht op het bouwen van een hut.

Tevens hebben we de videofragmenten gescreend op welbevinden, betrokkenheid en competentie. Met een kijkwijzer (bijlage 9) hebben we de beelden samen besproken en een score gegeven op een schaal van 1 tot 5 (bijlage 10). Voor de leerlingen uit de onderzoeksgroep betekent dit dat de verkregen data als volgt kan worden samengevat:

	Sociale competentie		Welbevinden		Betrokkenheid	
	speelplaats	schooltuin	speelplaats	schooltuin	speelplaats	schooltuin
A	3	2	3	3	3	4
H	3	4	3	4	4	4
M	1	3	2	3	5	3
R	4	3	4	3	4	5
S	3	4	4	5	5	5
SV	3	2	3	4	5	4
T	3	3	4	4	4	5
Totaal:	20	21	23	26	30	30

Nb: Schaalindeling loopt van 1 tot 5, waarbij 5 staat voor volledig zichtbaar bij de video-observatie. (zie bijlage 9 voor verdere uitleg schaalindeling).

In vergelijking met de speelplaats behaalt de onderzoeksgroep bij het verblijf in de schooltuin op de geobserveerde gebieden een gelijke of hogere score. Indien gekeken wordt naar de individuele scores wordt de sociale competentie in de schooltuin bij 4 van de 7 kinderen gelijk of hoger gescoord; het welbevinden wordt bij 5 kinderen gelijk of hoger gescoord en de betrokkenheid wordt bij 5 kinderen gelijk of hoger gescoord.

4.3. Aan welke individuele onderwijsbehoefte van de leerlingen uit de onderzoeksgroep kan voldaan worden door het buitenspel in de natuurlijke omgeving?

Om een antwoord te verkrijgen op deze deelvraag heb ik gebruik gemaakt van de volgende observatie/meetinstrumenten:

- A. Semigestructureerd interview;
- B. Kinderkwaliteitenspel.

Ad A. Om met ieder kind in kaart te brengen hoe ze het buitenspel zélf ervaren, heb ik een interview afgenomen dat bestaat uit aanvulzinnen buitenspel. De gegevens die op deze manier verkregen zijn (zie bijlage 11), zijn samengevat in de volgende tabel.

	A.	H.	M	R.	S.	S.V.	T.
Vooraf op de ander gericht	X				X	X	X
Vooraf op de omgeving gericht		X	X	X	X	X	
Schooltuin spel	Hut bouwen	Beestjes zoeken	Hut bouwen	Onderzoeken	Hutten bouwen	Hutten bouwen	In de hut
Kiest volgende leerlingen positief	R. en B.	N., J., J.	Uit de kleuterklas: A., S., J., S. Uit de eigen klas: V., N., AF, T, I.	E. en T.	J., Y., Je., Sa., H. en S.V.	T. en V. en J. en D. en Sa."	V., N., M. en A- F.
Kiest de volgende kinderen negatief	S., SV., N., J. en D.		S.V., B. en A.	N.	B.	de meiden, behalve met de juffrouw, met één jongen...ik weet niet meer hoe die heet".	D.
Vindt het leuk om buiten te spelen als:	Ze met B. mag spelen en met R.	Hij met kindjes kan spelen	Zijn vrienden ook buiten komen spelen: V., AF., T., I.	Ze samen kan spelen.	We naar de schooltuin gaan.	Hij zijn fantasiespel kan spelen.	er iets leuks gebeurt op het schoolplein; voetballen.

Ad B. Door met ieder kind in gesprek te gaan en de kaartjes van het kinderkwaliteitenspel in te laten schalen op een schaal van 1 tot 3 kom ik tot een eerste meetmoment (bijlage 12). De kinderen mochten aangeven of de kwaliteit goed bij hen past, een beetje of dat deze kwaliteit eigenlijk niet zo bij hen past. Vooraf aan het gesprek heb ik nadrukkelijk aangegeven dat alle antwoorden goed zijn,

aangezien iedereen anders is! Deze eerste meting geeft een startpunt van waaruit verder gewerkt kan worden aan de kinderkwaliteiten, door met deze groep leerlingen meerdere keren te gaan werken en spelen in de schooltuin.

4.4. Welk effect is waar te nemen op de speel-, leer-, en competentie-ervaringen van de leerlingen uit de onderzoeksgroep na het regelmatig verblijven in de natuurlijke omgeving van de schooltuin?

Om een antwoord te verkrijgen op deze deelvraag heb ik gebruik gemaakt van de volgende observatie/meetinstrumenten:

- A. Inventarisatielijst spelbeleving;
- B. Semigestructureerd interview.

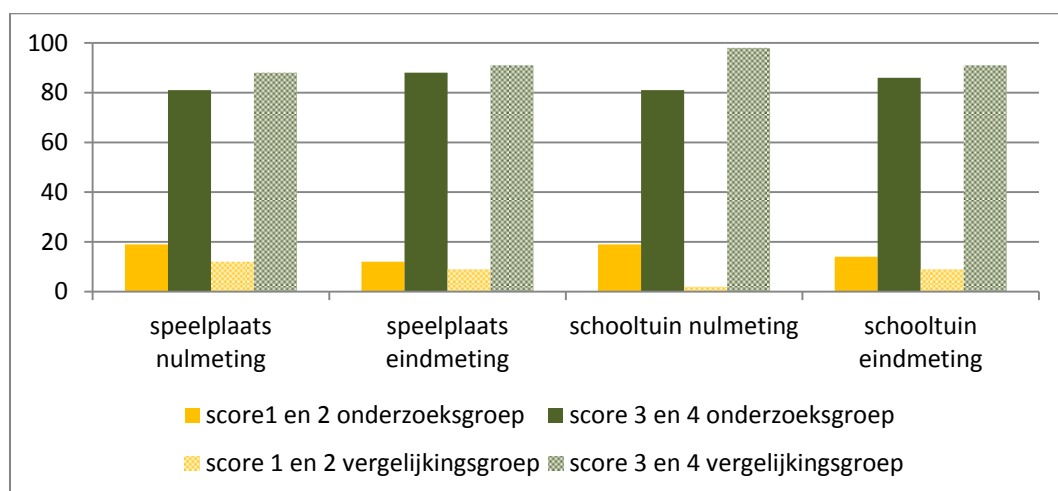
De kinderen uit de onderzoeksgroep hebben afwisselend met elkaar en met zelfgekozen leerlingen uit de klas gespeeld.

Daarbij heb ik per groepje gekeken of er voldaan werd aan de individuele onderwijsbehoeften: opdrachten die juist het samenwerken bevorderden en opdrachten die gericht waren op ontdekking van de omgeving. Tevens heb ik ingespeeld op de behoefte om te werken en spelen aan de hut. Daarnaast heb ik, als gedragsspecialist, hun kwaliteiten benoemd (zie bijlage 10: de benoemde kwaliteit staat vermeld bij het nummer van de video-opname).

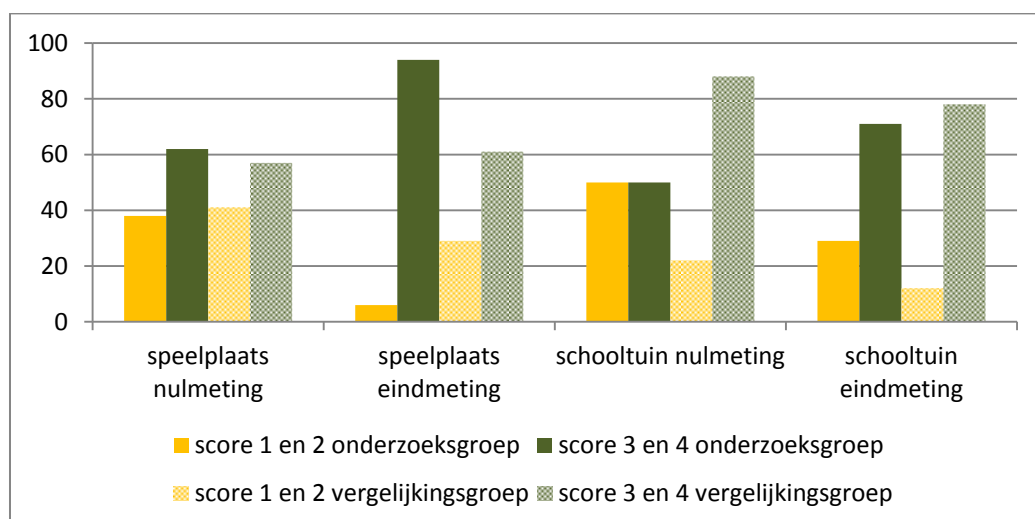
Ad A. Na de samenwerkingsopdrachten heb ik de kinderen van de klas wederom (na vijf momenten van spel op de speelplaats en in de schooltuin) de inventarisatielijst spelbeleving in laten vullen.

De eindmeting van de beleving (bijlage 13) kan nu vergeleken worden met de nulmeting. Tevens kunnen de gegevens van de onderzoeksgroep vergeleken worden met de vergelijkingsgroep (bijlage 14 en 15). In tabelvorm worden de patronen zichtbaar:

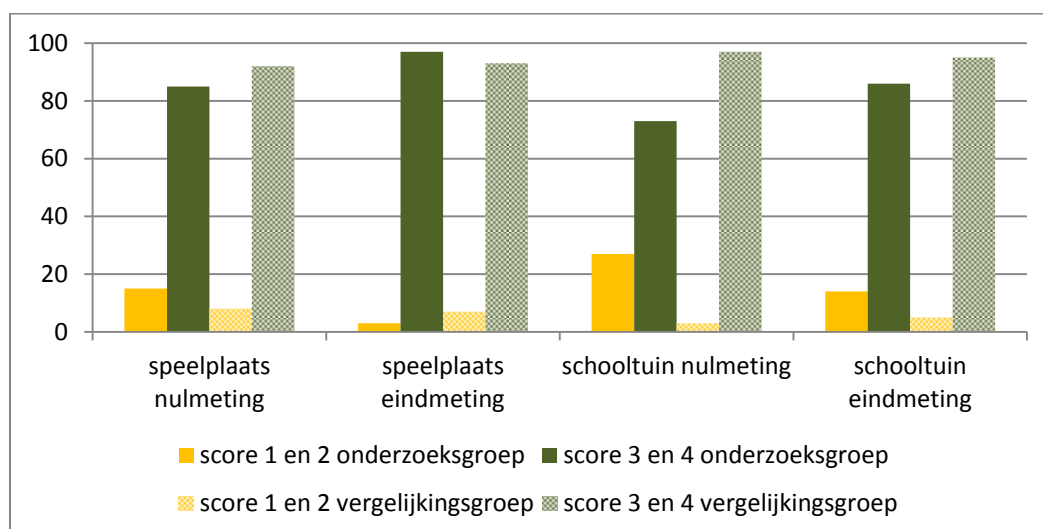
Figuur 1. Vergelijking nul-, en eindmeting: “alleen of samen spelen”

Figuur 2. Vergelijking nul-, en eindmeting: “leren en ontdekken”

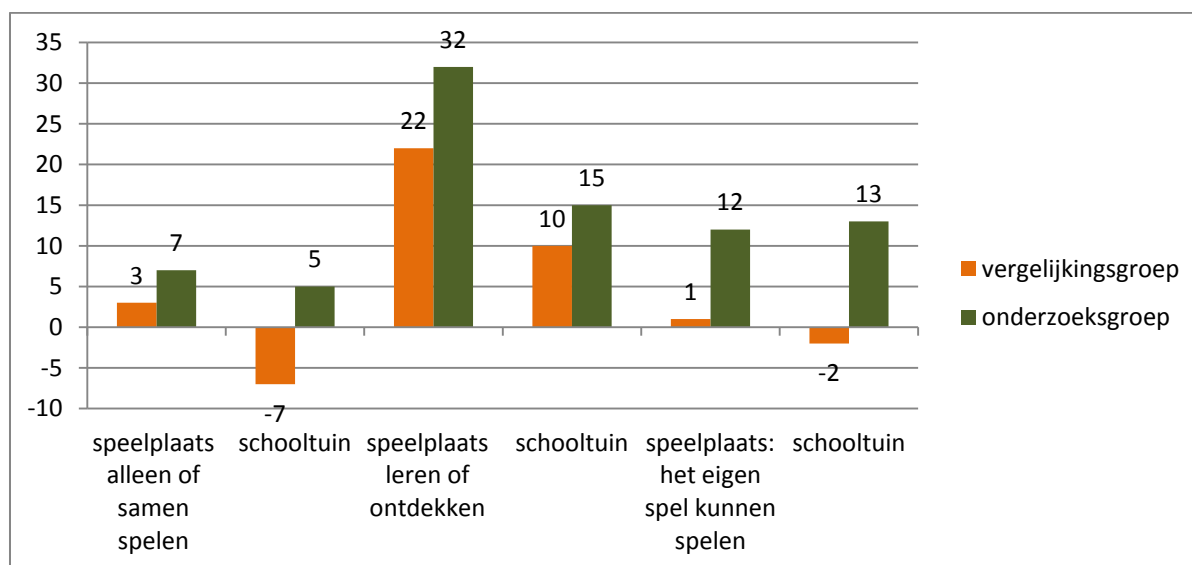
Figuur 3. Vergelijking nul-, en eindmeting: “het eigen spel kunnen spelen”

De leerlingen uit de onderzoeksgroep scoren hun beleving op de drie gebieden duidelijk vaker op 3 en 4 na het regelmatig verblijven in de schooltuin.

De volgende tabel geeft een beeld van de vooruitgang van de positieve scores (dus totalen van score 3 en 4).

Figuur 4. Vooruitgang positieve score van nul- naar eindmeting in verschillende omgevingen

De onderzoeksgroep laat een grote vooruitgang zien ten opzichte van de vergelijkingsgroep in het positief scoren van hun schooltuinbeleving: het “alleen of samen spelen” 12% hoger; het “leren en ontdekken” 10% hoger en “het eigen spel kunnen spelen” 15 % hoger. De beleving op de speelplaats wordt ook hoger gescoord, maar daarbij is de hoogste vooruitgang 10%. De scores van de vergelijkingsgroep laten een achteruitgang zien in beleving van het “alleen en samen spelen” en het “eigen spel kunnen spelen” in de schooltuin.

Ad B. Met ieder kind uit de onderzoeksgroep heb ik opnieuw in kaart gebracht hoe ze het buitenspel zelf hebben ervaren. De gegevens van het eerste interview heb ik vergeleken met de gegevens van het tweede interview. Dat levert per kind een samenvatting op (zie bijlage 11). De kinderen zijn positief in hun beleving van spel in de schooltuin: “hutten bouwen” wordt door 5 van de 7 kinderen als “leukst om te doen” aangegeven. Daarnaast wordt “het ontdekken van beestjes” en het “takken zagen” benoemd.

4.5. Wat is de invloed van het verblijf in de natuurlijke omgeving op de (kern) kwaliteiten van deze gedragsopvallende kinderen?

Om een antwoord te verkrijgen op deze deelvraag heb ik gebruik gemaakt van het volgende observatie-/meetinstrument:

A. Kinderkwaliteitenspel.

Ad A. Een samenvatting van de nulmeting en de eindmeting van het gesprek over de kinderkwaliteiten (bijlage 12) is gestructureerd weergegeven in de volgende tabel. Alle kinderen konden voor zichzelf aangeven welke kwaliteit ze hebben laten zien in de schooltuin. Tevens gaven 3 van de 4 kinderen aan dat ze bij anderen kwaliteiten hebben gezien waar ze geen weet van hadden. Alle kinderen konden aangeven welke kwaliteiten ze juist in deze natuurlijke omgeving nog zouden willen oefenen.

A.	Heeft bij zichzelf in de schooltuin gezien dat ze goed kan luisteren. Bij anderen heeft ze gezien dat deze goed kunnen samenwerken en organiseren. Zelf wil ze nog wel oefenen in vertrouwen krijgen (dmv "blindemannetje spelen") en organiseren (beestjes zoeken).
H.	Heeft bij zichzelf in de schooltuin de volgende kwaliteiten gezien: kracht, vertrouwen en oplossingen bedenken. Bij anderen heeft hij niets opgemerkt. Zelf wil hij nog oefenen in grenzen stellen (anderen aanspreken op hun omgang met de natuur).
M.	Heeft bij zichzelf in de schooltuin de volgende kwaliteiten gezien: kracht, vertrouwen en oplossingen bedenken. Bij anderen heeft hij humor opgemerkt. Zelf wil hij nog oefenen met lef (brandnetels plukken), samenwerken (met zware spullen sjouwen), volhouden (doorgaan met zand scheppen) en kiezen (welke schep is het beste?).
R.	Heeft bij zichzelf in de schooltuin de volgende kwaliteit gezien: slimheid. Ook bij andere heeft ze dit gezien. Ze wil graag nog oefenen met behendigheid (in de hut klimmen) en ambitie (het best worden in verstopperijtje spelen).
S.	Heeft bij zichzelf in de schooltuin de volgende kwaliteiten gezien: kracht en luisteren. Bij anderen heeft hij zelfvertrouwen gezien. Hij wil zelf nog oefenen met grenzen stellen (eigen takken behouden), keuzes maken (welke takken heb je nodig voor het bouwen van een hut?).
SV.	Heeft bij zichzelf in de schooltuin de volgende kwaliteiten gezien: belangstelling en kracht. Bij anderen heeft hij niets opgemerkt. Hij wil zelf nog oefenen met vrienden maken (samen een hut bouwen) en kiezen (welke takken heb je nodig voor het bouwen van een klein hutje?).
T.	Heeft bij zichzelf in de schooltuin de volgende kwaliteiten gezien: plannen maken en organiseren. Bij anderen heeft hij niets opgemerkt. Hij wil zelf nog oefenen met grenzen stellen (eigen takken behouden).

De vraag is of deze kinderen daarnaast een herwaarderingslag hebben kunnen maken bij de leerkracht en bij de overige kinderen van de groep. En hoe is de ervaring van hun ouders? Dat brengt me bij de laatste stap in het onderzoek.

4.6. Is het groepje kinderen uit de onderzoeksgroep minder gedragsopvallend voor leerkracht, kinderen en ouders na het regelmatig verblijven in de schooltuin?

Om deze vraag te beantwoorden heb ik de volgende meetinstrumenten gebruikt:

- A. Het sociogram, ingevuld door de leerlingen van de groep;
- B. Oudergesprekken.

Ad A. Alle leerlingen van de groep hebben, aan het eind van de periode waarin de leerlingen uit de onderzoeksgroep meerdere malen in de schooltuin gespeeld en gewerkt hebben, opnieuw een sociogram ingevuld. Het overzicht van deze metingen (zie bijlage 6) heb ik in tabelvorm weergegeven:

Sociogram metingen vergeleken							
nr. lijst		Klas		Speelplaats		Schooltuin	
		Nm	Em	Nm	Em	Nm	Em
8 S.	+	3	1	5	3	5	5
8 S.	-	5	3	5	5	1	6
14 R.	+	3	0	3	4	5	1
14 R.	-	12	12	15	14	10	13
15 H.	+	3	4	1	2	2	1
15 H.	-	2	0	3	0	1	0
16 M.	+	4	3	0	2	1	1
16 M.	-	3	4	2	5	4	4
22 A.	+	1	0	0	1	0	2
22 A.	-	7	10	7	8	6	13
23 T.	+	4	3	4	3	3	3
23 T.	-	3	0	0	1	1	1
25 S.V	+	1	2	0	3	2	2
25 S.V	-	7	7	4	5	5	4

Nm= nulmeting

Em= Eindmeting

Getal staat voor aantal keer positief of negatief gekozen

Indien ik de scores tussen nul-, en eindmeting vergelijk, zijn er drie kinderen in de klassenomgeving waarbij de balans positief doorslaat (vooruitgang positief en negatief bij elkaar opgeteld). H., T., en S.V. worden in totaal vaker gekozen door de kinderen uit de klas. Bij S. blijft de balans gelijk. Op de speelplaats gaat het om drie kinderen en in de schooltuin om één kind waarbij de balans positief is.

Ad B. De ouders van de leerlingen uit de onderzoeksgroep hebben na het eerste gesprek in februari een tweede gesprek met mij gevoerd. Leidraad voor dit gesprek waren de uitkomsten van de gesprekjes met hun kind over de kinderkwaliteitenkaartjes. Van ieder gesprek heb ik een verslagje gemaakt. Deze verslagen (bijlage 16) leveren de volgende gegevens op: 2 van de 7 kinderen vertellen vaak thuis over de schooltuinervaringen. De overige 5 leerlingen vertellen thuis geen verhalen. Eén kind vindt het zo leuk dat hij er zelfs over gedroomd heeft. Het inschalen van de kwaliteiten verrast 5 ouders positief. Twee ouders vragen zich af of de gegeven antwoorden niet teveel sociaal wenselijk, dan wel momentafhankelijk zijn. Alle ouders zijn positief over de mogelijkheden die het verblijf in de natuurlijke omgeving hun kinderen kan bieden.

De OPSEO lijst, die als nulmeting is gebruikt voor het beeld van de leerkracht, viel buiten de tijdsspanne van dit onderzoek en is dus niet meegenomen als instrument voor beantwoording van deze deelvraag.

De deelvragen uit het plan van aanpak zijn één voor één gepresenteerd. Per deelvraag is de verkregen kwalitatieve en/of kwantitatieve data geanalyseerd. In het volgende hoofdstuk kom ik tot een conclusie in hoeverre deze gegevens nu bij kunnen dragen tot het geven van een antwoord op de onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 5: Conclusies

“Externe omgevingsfactoren beïnvloeden de ontwikkeling van een kind. Het is de actuele omgeving die de belangrijkste invloed heeft op het sociaal-emotioneel functioneren van kinderen”. (Wolf & Beukering, 2009, p.30).

Het kind wordt gezien in een bepaalde situatie in relatie tot zijn omgeving, de ander én zichzelf. Tijdens dit onderzoek heb ik vanuit deze invalshoeken de deelvragen gesteld. In de volgende paragrafen reflecteer ik vanuit deze invalshoeken op de gepresenteerde data van de deelvragen om te komen tot een antwoord op de onderzoeksvraag.

5.1 Ontwikkelingskansen voor ieder kind in de natuurlijke omgeving

Deelvraag 1: *“Welke kinderen in deze groep zijn gedragsopvallend op sociaal-emotioneel gebied?”*

Via verschillende meetinstrumenten is bepaald welke kinderen gedragsopvallend zijn in deze groep drie. De overeenkomst tussen deze leerlingen is dat ze allemaal, op één na, een eigen handelingsplan of gebruiksaanwijzing hebben op sociaal-emotioneel gebied; al dan niet na extern onderzoek door professionals. De leerlingen hebben, ieder vanuit de eigen problematiek, moeite om sociale contacten met de ander op een prettige wijze (voor zichzelf én de ander) aan te gaan en/of te onderhouden en vallen daardoor op in hun gedrag. Ze gedragen zich sociaal-emotioneel minder competent als hun klasgenoten. Deze constatering sluit aan bij de literatuur waarin gesteld wordt dat een kind sociaal competent is als het zowel rekening houdt met de eigen belangen en emoties als met die van de ander (Van Voorst, van Beest en Bokkum, 2003).

Deelvraag 2: *“Komt de groep gedragsopvallende kinderen in de schooltuin tot andere speel-, leer-, en competentie-ervaringen dan op de huidige speelplaats?”*

Indien ik de beleving van de kinderen uit de onderzoeksgroep vergelijk met de overige leerlingen, scoren ze hun schooltuinbeleving in eerste instantie lager in dan hun speelplaatsbeleving. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat de leerlingen uit de onderzoeksgroep de nieuwe omgeving in eerste instantie vanuit een onzekere houding als onveilig ervaart. Uit de videobeelden is op te maken dat enkele leerlingen, in tegenstelling tot de anderen, meer rondlopen en minder tot langdurige spelactiviteiten komen. Indien ik naar de verschillende belevingswaarden kijk, zoals geschetst in de literatuur door Davis (2006), lijken de leerlingen het meest aangesproken te worden door de activerende natuurwaarde (hutten bouwen, takken sjouwen, stenen leggen) en de intrigerende natuurwaarde (vangen van beestjes, bloemen ontdekken). De omgeving biedt de kans tot het ontwikkelen van een realistische en beschermende houding ten aanzien van de natuur als ik naar de specifieke ervaringen kijk: één kind leert hoe het is om geprikt te worden door een brandnetel, één kind leert door de reactie van anderen dat het ongewenst is om een spin dood te trappen. Het maken van “heksensoep” duidt op het ontdekken van de gebruikswaarde van de natuur en op het ontwikkelen van creatiever spel (Louv, 2007).

Uit de videobeelden blijkt dat de onderzoeksgroep op de verschillende items in de schoolomgeving een hogere score behaalt. Op basis van deze videofragmenten zou geconcludeerd kunnen worden dat de leerlingen in deze natuurlijke omgeving meer gelegenheid krijgen om zichzelf te kunnen en mogen zijn. Deze aanname wordt in de literatuur bevestigd door verschillende onderzoeken (van den Berg, 2010; Louv, 2007; Sliepen, 2009).

5.2 Het kind in relatie tot de leerkracht in de natuurlijke omgeving

Deelvraag 3: *“Aan welke individuele onderwijsbehoefte van de leerlingen uit de onderzoeksgroep kan voldaan worden door het buitenspel in de natuurlijke omgeving?”*

Uit de gegevens van het semigestructureerd interview en de gesprekjes over de kinderkwaliteiten, blijkt dat het merendeel van de leerlingen uit de onderzoeksgroep behoefte heeft aan het bouwen van een hut of het zoeken van beestjes. Hoewel sommigen voornamelijk gericht lijken te zijn op het ondernemen van activiteiten in de omgeving, geven alle kinderen aan het leuk te vinden om buiten te spelen als ze met anderen kunnen samenspelen. Uit deze gegevens blijkt de behoefte aan een activerende, uitdagende intrigerende natuurlijke omgeving (Both in Leufgen, 2007).

De natuurlijke omgeving bood mij als leerkracht voldoende mogelijkheden om in te spelen op deze individuele onderwijsbehoeften. Daarnaast kreeg ik de kans om het kind op een andere wijze te benaderen. Het positief benoemen van kwaliteiten die het kind juist in deze omgeving met deze activiteiten kon laten zien, gaf mij als leerkracht de mogelijkheid de relatie met het kind te bekrachtigen.

5.3 Het kind in relatie tot de eigen kwaliteiten in de natuurlijke omgeving

Deelvraag vier: “Welk effect is waar te nemen op het welbevinden en de betrokkenheid van de leerlingen uit de onderzoeksgroep na het regelmatig verblijven in de natuurlijke omgeving van de schooltuin?”

Het positieve effect op de drie ingeschaalde belevingen (“het alleen of samen buiten spelen”, “het leren en ontdekken” en “het eigen spel kunnen spelen”) is duidelijk waarneembaar bij de leerlingen uit de onderzoeksgroep. Zij hebben, in vergelijking met de groep minder gedragsopvallende kinderen, de beleving op de drie verschillende gebieden significant vaker positief ingeschaald na het werken in de schooltuin. Daarbij is het “alleen of samen spelen” 12% hoger ingeschaald dan de vergelijkingsgroep; het “leren en ontdekken” 10% hoger en “het eigen spel kunnen spelen” 15 % hoger (zie figuur 4, paragraaf 4.4). Deze gegevens duiden erop dat deze omgeving in hogere mate voldoet aan de competentiebeleving van deze gedragsopvallende leerlingen dan de omgeving van de speelplaats. De beleving op de speelplaats wordt daarnaast ook hoger gescoord door de leerlingen uit de onderzoeksgroep; daarbij is de hoogste vooruitgang, in vergelijking tot de andere leerlingen, een score van 10% meer op de beleving “leren en ontdekken”.

Deelvraag 5: *“Wat is de invloed van het verblijf in de natuurlijke omgeving op de (kern) kwaliteiten van deze gedragsopvallende kinderen?”*

De leerlingen vonden het prettig om met de kaartjes van het kinderkwaliteitenspel te werken; ze gingen graag met mij mee en vroegen of ze al aan de beurt waren: *“voor het gesprekje met de kaartjes”*. Het inschalen ging bij het ene kind in een heel vlot tempo, het andere kind wilde meer uitleg en had meer tijd nodig om erover na te denken. De kinderen zijn goed in staat om de kwaliteiten te benoemen die ze bij zichzelf in de schooltuin hebben gezien. Daarbij wordt de kwaliteit kracht vier keer benoemd. De meeste kinderen zijn niet op anderen gericht; toch zien twee kinderen uit de groep een kwaliteit bij anderen waarvan ze niet wisten dat hij of zij deze had. Het gaat dan om humor en zelfvertrouwen. De kinderen kunnen ook aangeven welke kwaliteiten ze nog zouden willen oefenen in de schooltuin.

Uit deze gegevens zou geconcludeerd kunnen worden dat de kinderen bewuster zijn gaan kijken naar zichzelf en naar de ander door de inzet van het kinderkwaliteitenspel en de samenwerkingsopdrachten in de schooltuin. Niet alleen uit dit praktijkonderzoek, maar ook uit literatuuronderzoek blijkt dat de ervaringen die kinderen opdoen in de natuurlijke omgeving ook van invloed zijn op het sociaal competent gedrag. Kinderen krijgen een beter zelfbeeld, meer zelfvertrouwen en zelfreflectie (Rea, 2009).

5.4 Het kind in relatie tot de groep in de natuurlijke omgeving

Deelvraag 6: *“Is het groepje kinderen uit de onderzoeksgroep minder gedragsopvallend voor leerkracht, kinderen en hun ouders na het regelmatig verblijven in de schooltuin?”*

Uit de tabel van het sociogram (paragraaf 4.6) blijkt dat de kinderen geen noemenswaardige herwaarderingsslag hebben gemaakt in de groep. Sommige leerlingen worden vaker wél, maar tegelijkertijd ook vaker niet gekozen om mee samen te spelen. Het zou kunnen zijn dat een kind dat vaker positief is gekozen, maar ook vaker negatief dit niet als vervelend ervaart. Als het kind in het spel door

andere kinderen vaker positief gekozen is, zal het ook vaker deel kunnen nemen aan dit spel. De kinderen die hem of haar niet kiezen voor het spel gaan op in het grote geheel. Deze gedachtegang zou onderbouwd kunnen worden door de scores van de belevingslijsten. Hieruit blijkt dat het spel op de speelplaats door de onderzoeksgroep positiever gescoord wordt bij de eindmeting: zowel het “alleen of samen spelen” als het “kunnen spelen van het eigen spel” (figuur 4). Uit deze gegevens zou geconcludeerd kunnen worden dat de kinderen uit de onderzoeksgroep zich wel competentier voelen. Wellicht dat enkelen van hen daardoor wel vaker gekozen worden door de andere kinderen. Dit is echter geen conclusie die direct door de verkregen gegevens gestaafd kan worden.

De ouders reageren positief op de schooltuinervaringen van hun kind, ondanks dat ze er thuis niet veel van meekrijgen. A. speelt nu vaker met R. (ook een kind uit de onderzoeksgroep). S.V. benoemt ook leerlingen uit de onderzoeksgroep waar hij graag mee zou willen spelen. Sommige ouders geven aan dat hun kind zich competentier en zelfverzekerder voelt. Het is echter niet zeker dat dit komt door de interventies in de schooltuin. Ouders geven aan welke kansen ze zien voor hun kind door het regelmatig inzetten van speel- en leermomenten in de natuurlijke omgeving: *“ontspanning, leeg van gedachten, betere concentratie, een breder aanbod van kennis, de kans om op een andere manier met andere kinderen om te gaan, en “het buiten spelen en beestjes zoeken als één van de zaken die je zeker moet hebben gedaan voordat je 11 bent”* (bijlage 16). Argumenten die ook ruimschoots in de literatuur terug te vinden zijn (van den Berg, 2010; Moss, 2012).

Aangezien de afname van de OPSEO-lijsten buiten de tijdsspanne van dit onderzoek viel, heb ik deze gegevens niet kunnen gebruiken om het beeld van de leerkracht te vergelijken met het eerdere beeld. Doordat ik als enige leerkracht met de leerlingen uit de onderzoeksgroep heb gewerkt in de schooltuin, zou alleen mijn beeld als conclusie meegenomen kunnen worden. In paragraaf 5.2. is aangegeven hoe ik, door dit onderzoek, als leerkracht de mogelijkheid kreeg om de relatie met het kind te bekrachtigen. Een open, sensitieve en responsieve houding van leerkracht naar het kind is daarbij van belang (Caminada, 1997).

5.5 Samenvattende conclusie van dit onderzoek

Als samenvattende conclusie kan ik stellen dat dit praktijkonderzoek en het literatuuronderzoek uitwijzen dat een natuurlijke omgeving van positieve invloed is op de sociaal- emotionele competentie van kinderen. In de specifieke situatie zoals deze zich in mijn praktijk voordoet, schalen de kinderen uit de onderzoeksgroep hun beleving na het regelmatig verblijven in de schooltuin op drie gebieden voor zichzelf significant hoger in dan de kinderen van de vergelijkingsgroep. Het gaat dan om de volgende drie gebieden: “alleen of samen spelen”(relatie), “leren en ontdekken” (competentie) en “het eigen spel kunnen spelen” (autonomie). Daarnaast zijn de kinderen zich bewust geworden van hun eigen kwaliteiten door verandering van omgeving. Enkel van hen zijn zelfs in staat kwaliteiten bij anderen positief te benoemen. De interventie van de leerkracht was gericht op het creëren van mogelijkheden tot vrij, ontdekkend spel die het ontdekken van de omgeving en het samenwerken bevorderden: het zagen van takken, het sjouwen van stenen, het bouwen van hutten, het ontdekken van beestjes, het toestaan dat er “heksensoep” gemaakt werd met water, modder en bladeren en het laten meehelpen met het planten van bomen en struiken en het kruien van blad.

Daarnaast heeft de leerkracht de relatie met de kinderen versterkt door het benoemen van de kwaliteiten die de kinderen in deze veranderende omgeving en situatie lieten zien. Het antwoord op de onderzoeksvraag uit dit onderzoek is als volgt samen te vatten:

“Door als leerkracht aandacht te schenken aan de beleving van de drie basisbehoeften en aan het zelfbewustzijn van ieders kwaliteiten, kan de natuurlijke omgeving van de schooltuin ingezet worden om de sociaal-, emotionele competentie van deze gedragsopvallende kinderen te vergroten. Juist de natuurlijke omgeving doet een beroep op andere kwaliteiten waardoor de kinderen zich competentier voelen: naar zichzelf, naar de ander en naar hun omgeving!”

Bovenstaande uitkomsten van dit onderzoek en van literatuurstudie geven voldoende argumenten om de natuurlijke omgeving van de schooltuin te behouden voor deze school aangezien deze het spel-, en leergedrag van de leerlingen positief beïnvloedt én de leerkracht de kans geeft te werken aan eigen mentale modellen en professionaliteit.

Hoofdstuk 6: Evaluatie onderzoek – discussie

Het doel van het onderzoek: het bewijs leveren dat de natuurlijke omgeving van de schooltuin het spel-, en leergedrag van de leerlingen positief beïnvloedt, is behaald. Het doel in het onderzoek was om na te gaan hoe er gespeeld wordt in verschillende ruimten. Het spelgedrag van de leerlingen uit de onderzoeksgroep is geobserveerd en vergeleken met andere kinderen. Het welbevinden, de betrokkenheid en de sociaal-emotionele competentiebeleving zijn in kaart gebracht. Als gedragsspecialist heb ik de kans aangegrepen om deze kinderen niet alleen een andere omgeving aan te bieden, maar ook om hen te helpen hun (kern)kwaliteiten en onderwijsbehoeften te ontdekken. Dit heb ik gedaan door de aandacht te richten op positieve interacties tijdens (spel)momenten in de buitenruimte, deze te benoemen en de kinderen te complimenteren op de inzet van hun krachten. Bovendien heb ik gewerkt aan mijn professionalisering: verschillende competenties zijn door het werken aan dit onderzoek verrijkt. In de volgende paragrafen kijk ik terug op dit onderzoek vanuit de invalshoeken persoonlijke professionaliteitsontwikkeling, theorie en praktijk.

6.1 Evaluatie van het product en het proces

Dit was de eerste keer dat ik een praktijkonderzoek heb verricht. Het zal zeker niet de laatste keer zijn, aangezien ik mezelf bewust ben geworden van de kansen om de eigen onderwijspraktijk te verbeteren door het doen van gericht, planmatig onderzoek. Het verslag zoals het er nu ligt, heeft me veel hoofdbrekens en tijd gekost. Voortdurend kwam ik mezelf tegen; mijn kernkwaliteit ligt in het feit dat ik nieuwsgierig ben, veel zaken met elkaar wil en kan combineren, veel onderliggende verbanden zie en enthousiast deze ook allemaal aan bod wil laten komen. Om de lezer mee te nemen in dit proces heb ik de neiging om de zaken uitgebreid te verwoorden en daarmee loop ik de kans de lezer gaandeweg de rit te verliezen. Waar gaat dit nu allemaal over en waar gaat het allemaal naar toe? Het leren focussen, het doelgericht werken en inplannen zijn kwaliteiten waar ik voortdurend aan blijf werken. Daarnaast ben ik iemand die graag gedegen en zelfs perfectionistisch te werk gaat. Tijdens het verwerken van alle gegevens ben ik zeer zorgvuldig te werk gegaan. De ouders van de leerlingen die deelnamen aan het

onderzoek zijn allemaal geïnformeerd en zij zullen ook op de hoogte worden gebracht van de resultaten. Het was niet eenvoudig om alle data te verwerken en analyseren. Regelmatig heb ik mezelf afgevraagd of mijn analyse wel de juiste was en of ik de uitkomsten niet te rooskleurig voorstelde. Ik ben en blijf van mening, dat het oplossingsgerichte gedachtengoed heel waardevol is voor het onderwijs. Vanuit dit gedachtengoed heb ik me dan ook gericht op wat goed ging en op de resultaten die er toe deden, zonder daarbij uit het oog te verliezen dat de zichtbare ontwikkelingen in de gegevens wellicht ook ontstaan zijn door andere invloeden dan alleen de momenten van verblijf in de schooltuin. Het is de vraag of de (door mij ontwikkelde) schaallijsten om de beleving van de kinderen te meten, gekoppeld kunnen worden aan de drie basisbehoeften zoals Stevens (1997) deze geschetst heeft. Toch heb ik ervoor gekozen om deze koppeling te vernoemen omdat juist dit gedachtengoed mij aangezet heeft tot het maken van deze belevingslijsten. Als gedragsspecialist heb ik gewerkt aan mijn interpersoonlijke competentie door het kind te versterken in zijn of haar zelfbeeld, vertrouwen en welbevinden. De pedagogische competentie is verrijkt door het voeren van de oplossingsgerichte gesprekjes met de kinderen en aan te sluiten op hun individuele behoeften. De organisatorische competentie is verrijkt door de fysieke omgeving, sociale omgeving en leeromgeving zo te arrangeren dat het kind structuur en veiligheid geboden werd met behoud van haalbare ontwikkelingskansen. Het gaat echter niet alleen om de competenties die verrijkt zijn. Door alleen te kijken naar competenties vervlakt het onderwijs. Veel liever kijk ik naar de ontwikkeling van mijn eigen constructen, van mijn eigen belemmerende en stimulerende overtuigingen. Door het doen van dit praktijkonderzoek ben ik mezelf meermaals tegengekomen en heb ik mezelf regelmatig “op moeten peppen” om de moed niet op te geven. Op zoek naar “flow-ervaring” en “nieuw-meesterschap” heb ik mijn eigen normatieve kader voortdurend kritisch beschouwd. Uiteindelijk kom ik tot de conclusie dat ik expliciet gewerkt heb aan het verrijken van mijn eigen kennis en onderzoeks-vaardigheden en impliciet aan het verrijken van mijn zelfvertrouwen, als mens en als professioneel gedragsspecialist!

6.2 Toekomstperspectief: het praktijkonderzoek in relatie tot de natuurlijke schoolomgeving in de dagelijkse praktijk

De aanleiding voor dit onderzoek is te vinden in de verlegenheidssituatie zoals eerder geschetst in hoofdstuk 1. De natuurlijke schoolomgeving die is ingezet voor dit onderzoek bestond uit het stuk verwilderde schooltuin naast de klassen. De beleidsontwikkeling om dit deel te betegelen als verkeerstuin is voorlopig “on hold” gezet. Hutten bouwen en “lekker met takken sjouwen” stond vorig jaar al bovenaan het verlanglijstje van de leerlingen en ook nu geven de kinderen van de onderzoeksgroep én van de vergelijkingsgroep aan dat ze dit het allerleukst vinden. De behoefte aan uitdagende, activerende natuur bij kinderen is duidelijk bewezen, vanuit de praktijk én vanuit de theorie. Wat is het toch dat deze kinderen zo aantrekt aan dit spel? Verschillende onderzoeken wijzen op het belang van de natuurlijke omgeving voor het kind. “Vitamine G” doet goed! (van den Berg, 2010). Door het doen van dit onderzoek en door het presenteren van de resultaten hoop ik goed beslagen ten ijs te komen bij de directie, collegae, ouders en leerlingen van onze school om te komen tot een visieontwikkeling die recht doet aan de mogelijkheden van het buitenspel in deze natuurlijke omgeving! Waar zeker nog aan gewerkt kan worden is de algemene acceptatie (bewustwording en verandering van mentaal model) dat kinderen juist verwilderde, braakliggende terreinen aantrekkelijk vinden als gebied om zich te ontwikkelen: deze zijn spannend, je vindt materialen waar je je fantasie op los kunt laten en je kunt de omgeving veranderen. Indien je als volwassene de omgeving teveel structureert; teveel controle uit wilt oefenen, dan kunnen kinderen niet een eigen verhaal maken en verarmt het spel (Tovey, 2011). De sleutel tot het belang van natuur voor kinderen heet: “kansen”. Waar ik mezelf eerst nog onzeker voelde vanuit mijn eigen belemmerende overtuigingen (“kan ik dit wel doelgericht onderzoeken, heb ik wel voldoende kennis in huis, kan ik voldoende omgaan met de natuurlijke weerstand bij anderen als ik dit stuk tuin zo verwilderd laat”) voel ik me nu veel meer competent met de kennis van de theorie die ik heb opgedaan en met de uitslagen van dit onderzoek. We kunnen leerlingen leren omgaan met het verkeer door hen rondjes te laten fietsen in een verkeerstuin. We kunnen hen echter ook leren omgaan met de onverwachte situaties die zich voordoen tijdens het samenwerken en bouwen van een hut, het ontdekken van

beestjes en het creëren van, én het anticiperen op een voortdurend veranderende natuurlijke speelomgeving!

6.3 Inclusief onderwijs en de relatie tot de natuurlijke omgeving: aanbevelingen naar aanleiding van dit praktijkonderzoek.

“Inclusive education is concerned with providing appropriate responses to the broad spectrum of learning needs in formal and non-formal educational settings. Rather than being a marginal theme on how some learners can be integrated in the mainstream education, inclusive education is an approach that looks into how to transform education systems in order to respond to the diversity of learners” (UNESCO geciteerd door van Leeuwen, 2007).

Als professional sluit ik mezelf volledig aan bij bovenstaand citaat. Het gaat er niet om dat we leerlingen met speciale behoeften aanpassen aan ons eigen systeem maar dat we als professionals leren om het onderwijsaanbod en de onderwijsomgeving zó aan te passen dat ieder individu de mogelijkheid krijgt om zich optimaal te ontwikkelen! Dat vereist van de professionele leerkracht een andere houding: een van openheid, nieuwsgierigheid, creativiteit en een onderzoek-gerichte houding. Wat werkt? Wat zijn de kritische factoren om tot succesvolle resultaten te komen? Het beschikbare lesmateriaal is immers vooral afgestemd op het behalen van resultaten (scholen worden daar zelfs steeds meer op afgerekend). Het systeemdenken (Jutten, 2003) vindt steeds meer zijn weg in het onderwijs: het besef dat meerdere systemen op elkaar inwerken en elkaar positief beïnvloeden. Daarbij hoeft het resultaat niet direct zichtbaar te zijn. Om tegemoet te kunnen komen aan de onderwijsbehoeften van ieder kind (inclusief het kind met “Special Educational Needs”) is het nodig om vertrouwen te hebben in de kwaliteiten en de natuurlijke drang tot leren en ontdekken die ieder persoon in zich heeft. Maar ook door erop te vertrouwen dat leren op de informele manier het systeem “kind” op een positieve manier verder helpt tot ontwikkeling en dat dit op termijn ook tot de beoogde resultaten leidt!

De natuurlijke omgeving van de school (in mijn praktijk de omgeving van de schooltuin) biedt enorm veel kansen om kinderen informeel te laten leren en zo een

bijdrage te leveren aan het inclusieve onderwijs. In de natuur is iedereen gelijk; we hebben en krijgen allemaal de mogelijkheid om deze anders te ervaren. De inzet van deze omgeving doet goed voor eenieder, zo blijkt wel uit allerlei onderzoeken geschetst in de literatuur (van den Berg, 2010). De huidige maatschappij vraagt om mensen die kunnen omgaan met veranderingen en zich kunnen afstemmen op datgene wat de omgeving van hen vraagt (Korthagen en Lagerwerf, 2008). Het buitenspel in de natuurlijke omgeving en met natuurlijke materialen doet een beroep op het vermogen tot transformeren. Dit is een hogere vorm van spelen, waarbij je creativiteit nodig hebt, moet onderhandelen met je medespeler over de betekenis die je wilt geven aan voorwerpen en waarbij je die betekenis ook weer kunt veranderen om op die manier je eigen verhaal te construeren (Tovey, 2011).

Dit eigen verhaal; persoonlijk meesterschap en reflectie zijn van belang bij ieder individu. Inclusief onderwijs zou alle leerlingen moeten ondersteunen hun eigen belangen en wensen te verwoorden en daarvoor op te komen zodat ieder individu zijn persoonlijk meesterschap kan ontwikkelen.

De inzet van de natuurlijke omgeving kan naar mijn mening een positieve bijdrage leveren aan het inclusieve onderwijs. *“Wil je ieder kind erbij laten horen, dan doet de totale persoon ertoe en niet alleen de beperking of het probleem. Van het bieden van een leeromgeving waarin het kind kan groeien en leren en zich ontwikkelen, leren we barrières voor participeren en leren voor alle kinderen terug te dringen” (Kessens ea., 2008, p.326).*

Schuman (2007) geeft aan dat inclusief onderwijs alleen mogelijk lijkt als onderwijsprofessionals het medische model achter zich laten en gaan denken en handelen vanuit een sociaal of burgerschapsmodel. Bij deze modellen wordt uitgegaan van waarden als gelijkwaardigheid, gelijke behandeling, medezeggenschap, participatie en emancipatie. Ieder individu heeft het recht om te leven als volwaardige burger in een duurzame, rechtvaardige en democratische samenleving. Via “Passend Onderwijs” zouden scholen gestimuleerd moeten worden de barrières: een onaangepaste schoolomgeving en/of onderwijsprogramma, op te heffen. Hierdoor kan voorkomen worden dat het leren en participeren van te veel leerlingen in het gedrang komt met uitsluiting als mogelijk gevolg. De overheid zal

zich in dit proces tot inclusie meer moeten richten op versterking en ondersteuning van het primaire proces en van de mensen die dat proces elke dag vorm moeten geven.

In samenspraak met ouders en leerling kunnen gesprekken gevoerd worden om te komen tot afstemming en besluitvorming om het inclusief onderwijs goed vorm te geven op school. Corbet (2001, in Schuman, 2007, p. 31) formuleert een aantal waarden op basis waarvan scholen inclusief onderwijs praktisch vorm kunnen geven:

- een schoolcultuur waarin de nadruk ligt op collegiale ondersteuning en samenwerking en waar leerkrachten in de gelegenheid gesteld worden hun problemen en zorgen met elkaar te delen en te bespreken, bijvoorbeeld in de vorm van intervisie;
- een schoolbeleid dat actief investeert in mensen die werkzaam zijn in het primaire proces, resulterend in “lots of adults around”;
- een onderwijspraktijk waarbij leerlingen actief worden betrokken bij de besluitvorming betreffende de inhoud van hun onderwijsprogramma; een onderwijspraktijk die de mening van leerlingen serieus neemt en waarbij leerlingen succeservaringen kunnen opdoen, omdat het programma aansluit bij hun wensen, hun mogelijkheden en interesses.

Indien ik kijk naar onze school kan ik constateren dat er op alle drie de punten actief beleid wordt gevoerd en dat er in onze onderwijspraktijk al ruimschoots voorbeelden van deze items te vinden zijn. Er vinden intervisiegesprekken plaats waarin de leerkracht gecoacht en gespiegeld wordt op zijn/haar mentale model en kwaliteiten. Op onze school zijn de volgende mensen werkzaam die ondersteuning bieden aan het primaire proces in de klas: een remedial teacher, een “vroeg voorschoolse educatie” docent, een psychomotorisch remedial teacher (tevens onderwijsassistent), een hoogbegaafdheidsspecialist, een kindercoach, een kinderyoga docent en binnenkort twee gedragsspecialisten. Via hen én de ambulant begeleidingsgesprekken worden de leerlingen begeleid in hun ontwikkelingsproces. Daarnaast is er sprake van een “plusklas” voor de hoogbegaafde leerling. Het kind verwerkt de opdrachten vanuit deze klas zoveel mogelijk in de reguliere groep. Vanaf de groepen vier werken we met een weektaak waarin voldoende tijd en ruimte gecreëerd is voor de leerling om zijn of haar eigen onderwijsprogramma vorm te

geven vanuit eigen interesse, wensen en mogelijkheden. Dit echter vooral in de reguliere klassenomgeving.

Indien ik kijk naar mijn eigen ontwikkeling van standpunt betreffende inclusie merk ik dat hierin een verschuiving heeft plaatsgevonden. Waar ik eerst van mening was dat het kind met “Special Educational Needs” beter af was in het speciaal onderwijs (gebaseerd op de overtuiging dat ze daar immers de meeste expertise en middelen hebben), ben ik nu van mening dat ieder kind in principe recht heeft om onderwijs te mogen volgen in het reguliere onderwijs. In samenspraak met alle systemen waar het kind deel van uitmaakt kan gezocht worden naar oplossingen om barrières te slechten. Het is in het belang van een respectvolle gemeenschap om ieder individu te benaderen als waardevol en gelijkwaardig. Wel sluit ik me van harte aan bij Schuman (2007) die aangeeft dat vooral de politiek zich ervan bewust moet worden dat er voldoende ruimte en middelen gegeven moeten worden aan diegenen die het primaire proces van inclusie en passend onderwijs vormgeven!

Tijdens de opleiding tot Master Sen Gedragsspecialist is mijn open en nieuwsgierige, onderzoekgerichte houding alleen maar sterker geworden. Dit vanuit de mening dat ieder mens waardevol is en dat ieder mens recht heeft op persoonlijk meesterschap; om trots te mogen zijn op haar/zijn kwaliteiten en krachten.

Vanuit deze houding vind ik het interessant om in de nabije toekomst te onderzoeken in hoeverre de streefdoelen uit het curriculum behaald kunnen worden door de inzet van de informele natuurlijke leeromgeving van deze verwilderde schooltuin of door de inzet van een meer formele manier van leren (bijvoorbeeld de “buitenklas”) bij mij in de onderwijspraktijk. De weektaak zou daarbij ingezet kunnen worden aangezien juist hier al rekening gehouden wordt met het creëren van tijd en ruimte voor de eigen onderwijsbehoeften van iedere leerling.

Daarnaast zou ik de kinderen van onze school graag de kans geven om juist ook in het pauze-moment gebruik te kunnen maken van de natuurlijke omgeving van deze schooltuin. Als ik kijk naar de leerlingen uit de onderzoeksgroep, heeft het kind met ASS aangegeven de pauze op de speelplaats vaak te “druk en onoverzichtelijk” te vinden. Hij droomt zelfs over de omgeving van de schooltuin en geniet er enorm van om hier tot rust te komen. Zouden er nog meer kinderen zijn die hun pauze liever

door willen brengen in de natuurlijke omgeving van de schooltuin? Zijn dit genoeg kinderen om onze organisatie van de pauze aan te passen? Kortom: de inspiratie en de bevlogenheid om een nieuw onderzoek op te starten als gedragsspecialist om de kinderen deze kans te geven is voldoende aanwezig!

Voor mij staat vast dat hier nog een heel “onontgonnen gebied” ligt dat erom vraagt om de kansen te benutten voor ieder kind.

Een kans die ik iedereen in het onderwijsveld gun:

Uit de klas, Buiten!!!

Angeline

Literatuurlijst

- Berg A. van den en de Hek, E. (2010). *Groene kansen voor de jeugd. Stand van zaken onderzoek jeugd, natuur, gezondheid*. Geraadpleegd 2 januari 2012, via <http://www.alterra.wur.nl/NL/publicaties+Alterra/Boekjes+en+folders/Groene+kansen+voor+de+jeugd>
- Berg A. van den (2011). *Effect natuur op adhd-kind moeilijk aantoonbaar*. Link naar: wageningen ur home) > nieuws & agenda > archief > nieuws > 2011 > effect natuur op adhd-kind moeilijk aantoonbaar 27 jan 2011 Nummer: R1. Geraadpleegd 2 januari 2012, via <http://www.natuurvoormensen.nl>
- Caminada, G. en Leenders, Y. (1996). *Buitenspel in het zonnetje. De ontwikkelingswaarde van buitenspel voor jonge kinderen*. Hoevelaken: Christelijk Pedagogisch Studiecentrum.
- Cauffman, L. en van Dijk, D. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom Onderwijs.
- Danhof, W. (2005). *OPSEO: ObservatiePakket voor Sociale Emotionele Ontwikkeling*. Productgroep PDO, Eduforce.
- Davis, B., Rea, T., Waite, S. (2006) *The special nature of the outdoors*. University of Plymouth, UK
- Deley, T. (2004) *“Denken, Voelen, Doen”, Sociaal-Emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs*. “Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Durrant, M. (2007). *Creatieve oplossingen bij gedragsproblemen op school*. Antwerpen: Garant.
- Evers, M., Loman, E., Soepboer, W. (2004) *Handleiding kernkwaliteitspel*. CPS onderwijsontwikkeling en advies, Giethoorn Ten Brink: Meppel.
- Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Jutten, J. (2003). *Natuurlijk leren. Systeemdenken in een lerende school*. Sittard: Consent onderwijsbegeleiding en innovatie.
- Louv, R. (2007). *Het laatste kind in het bos. Hoe we onze kinderen weer in contact brengen met de natuur*. Utrecht: Jan van Arkel.
- Leeuwen, A.B. (2007). *Tussen apart en samen, een exploratief onderzoek vanuit een leerplankundig perspectief. Integratie van kinderen met speciale onderwijsbehoeftes in het reguliere basisonderwijs*. Enschede: Stichting Leerplanontwikkeling.
- Leufgen, W. en van Lier, M. (2007). *Vrij spel voor natuur en kinderen*. Utrecht: Uitgeverij Jan van Arkel.
- Kessens, A.B., Oudheusden, M. van, Wanningen, K. (2008). Je kunt niet van de vloer op zolder! Groeien naar inclusief onderwijs. *De wereld van het jonge kind, themanummer juni 2008: Van meet af aan meedoen!* “Baarn: Bekadidact b.v.
- Korthagen, F. & Vasalos, A. (2007). Kwaliteit van binnenuit. *Tijdschrift voor lerarenopleiders* 28 (1) 2007
- Korthagen, F. & Lagerwerf, B. (2009). *Leren van binnenuit. Onderwijsontwikkeling in een nieuwe tijd*. Barneveld: Uitgeverij Nelissen.
- Meersbergen, E. (2009). *Praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master Sen Gedragsspecialist. “Van idee tot verbetering van de eigen onderwijspraktijk naar de feitelijke verbetering”*. Tilburg: Interne notitie Fontys/Oso.

- Moss, S. (2012). *Natural childhood*. Natural Trust 2012. Geraadpleegd 15 mei 2012 via:
<http://www.nationaltrust.org.uk/what-we-do/news/view-page/item788564/>
- Neil, A. S. (1953). *The Free Child*. London: Herbert Jenkins.
- Rapport Gezondheidsraad (2004) Geraadpleegd 3 mei 2011 via:
<http://www.gezondheidsraad.nl/nl/adviezen/natuur-en-gezondheid-invloed-van-natuur-op-sociaal-psychisch-en-lichamelijk-welbevinden>
- Rea, T. (2009). *The citizen curriculum deschooled*. University of Plymouth, UK.
- Schuman, H. (2007). *Passend onderwijs- pas op de plaats of stap vooruit?* Tijdschrift voor orthopedagogiek no. 46 (2007, p. 267-280). Geraadpleegd 2 juni 2012 via:
www.perspectief.org/publicaties/Passend_Onderwijs.pdf
- Sliepen, S. (2008). *De natuur als leerschool*. Themanummer Zorg Primair vakblad voor het primair en speciaal onderwijs. No. 1 2008. Geraadpleegd 12 april 2011 via:
<https://portal.fontys.nl/instituten/oso/Gedragsspecialist/default.aspx>.
- Sliepen, S. (2009). *ADHD en de aandachtthersteltheorie*. Zorg Primair vakblad voor het primair en speciaal onderwijs. No. 2 2009. Geraadpleegd 12 april 2011 via:
<https://portal.fontys.nl/instituten/oso/Gedragsspecialist/default.aspx>
- Stabels, A. (2005). *Semiotic Engagement: A New Theory of Education*. Lewiston, NY: Mellen Press.
- Stevens, L. (1997). *Overdenken en doen. Een pedagogische bijdrage aan adaptief onderwijs*. Procesmanagement Primair Onderwijs, Den Haag.
- Tovey, H. (2011). *Laat ze buitenspelen. Pleidooi voor gezonde risico's*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant
- Van der Wolf, K. & Van Beukering, T. (2009). *Gedragsproblemen in scholen*. Leuven: Acco.
- Voorst van Beest, K. van & Bokkum, M. van (2003). *Kinderen en hun sociale talenten*. Rotterdam: Pedologisch Instituut CED groep, Hilversum: Kwintessens Uitgevers.
- Wenger, E. (2008). *Communities of practice an new discipline of learning*. Unpublished seminar paper. Exeter University.

Bijlage 1. Jeugdervaringen gerangschikt volgens de acht natuurwaarden.

Zowel Kees Both (in Leufgen, W. & van Lier, M. p 156), als Bernie Davis (Davis, B. ea.,2006) geven een opsomming van de natuurwaarden van en door kinderen; zeer herkenbaar voor mezelf aangezien ik ze zelf allemaal heb ervaren als kind:

- Activerende natuur, die uitdaagt tot bewegen, (vb. het klimmen in bomen, het bouwen van hutten, bruggen en het vliegeren op de velden).
- Intrigerende natuur, die uitdaagt tot ontdekken en onderzoeken, (vb. het vangen van stekelbaarsjes in het slootje en deze bekijken en vergelijken).
- Esthetische natuur, de zintuiglijke aantrekkingskracht van de natuur waarin je geraakt wordt door schoonheid, genieten, spelen, verbeelden en vormgeven, (vb.het liggen in het gras en kijken naar de wolken, het maken van “mooie speelboterhammen: grote bladeren van een tulpenboom gevuld met de meest prachtige bloemen”).
- Existentiële natuur, emotionele verbondenheid, vertrouwen, intimiteit, troost, vriendschap, geven en ontvangen, vertrouwen, beschouwen, angst in relatie tot natuur (vb.het maken van een schuilhut voor de regen, het liggen in het gras en kijken naar de grazende en herkauwende koeien, het ervaren dat de vogels en de diertjes rondom je heel dichtbij komen als je maar stil genoeg ligt, meehelpen als kind met de geboorte van een kalf).
- Te beheersen natuur, veiligheid en onafhankelijkheid. Het ontwikkelen van een realistische houding t.a.v. natuur (vb.het proefondervindelijk ervaren dat sommige planten en dieren maar beter met rust gelaten kunnen worden in verband met blaren of afweergedrag, het controleren op teken na een dag spelen in het veld, het vermijden van gladde natte en/of vermolmde boomstronken om op te klimmen...).
- Gebruiksnatuur, oa. produceren en verwerken van grondstoffen...(vb.stiekem maïskolven smullen in het veld, appeltjes uit de bomen voor de dorst onderweg en een heerlijk gepofte aardappel eten uit een eigengestookt en beheerd vuurtje...).
- Te beschermen natuur cq ontwikkelen natuur met nadruk op respect voor de waarde van de natuur zelf; beheer, natuurzorg (vb.het muizennest dat gered werd door mijn smeekbede, de huisspinnen die zorgvuldig met een luciferdoosje gered werden en buiten gezet, het lammetje dat ik de fles mocht geven en later door als adolescent lid te worden van Green Peace, het Wereld Natuur Fonds om vervolgens als volwassene lid te worden van natuurmonumenten en de vogelbescherming).

- Symbolische natuur, natuurverschijnselen als metafoor voor het mensenleven, als bron voor verbeeldingskracht, verhalen, rituelen, viering, taal (het oprichten van “clubjes” met speciale wachtwoorden op ontmoetingsplekken die voor ons als kind iets mystieks hadden en waarvan wij alleen de plek mochten weten en de plaatsen die we zelf omschreven als “zeer gevaarlijk en eng”, compleet met verhalen over ridders, spookgedaanten boven de moerassen en vleesetende moerasmonsters...).

Bijlage 2. Observatieformulier sociaal-emotionele competentie

De sociaal-emotionele competentie omvat:

Ontwikkeling van identiteit:

1. ontwikkeling van zelfbeeld als zelfstandig en relationeel wezen;
2. ontwikkeling van het zelfbeeld als behorende tot een groep (familie, etnische groep);
3. ontwikkeling van onderzoekende en nieuwsgierige houding naar de omringende werkelijkheid;
4. ontwikkeling van vaardigheid in het omgaan met eigen gevoelens (angst, drift en vriendschap).

Ontwikkeling van zelfstandigheid:

5. ontwikkelen van vaardigheden in het maken van eigen keuzen;
6. trouw blijven aan eigen keuzen;
7. uitvoeren van eigen keuzen, eerst met hulp van anderen en uiteindelijk zelfstandig.

Ontwikkelen van sociale vaardigheden:

8. vaardigheden in het omgaan met anderen (het leggen, onderhouden en beëindigen van contacten);
9. vaardigheden in het omgaan met regels;
10. vaardigheden in het uitoefenen van de leerling rol (kennen van en houden aan regels en gewoonten die het interne groepsleven in de school reguleren).

Ontwikkeling van sociale redzaamheid:

11. vaardig worden in het zorgen voor de uiterlijke verschijningsvorm en lichamelijke verzorging;
12. vaardig worden in het zorgen voor de omgeving;
13. verkrijgen van inzicht en zorgen voor veiligheid in situaties waarin men verkeert.

De videofragmenten zullen gescreend worden door de observator middels een schaalmodel op de zichtbare aanwezigheid van bovenstaande vaardigheden bij desbetreffende kinderen.

Daarbij worden per gebied de volgende vragen gesteld:

De ontwikkeling van identiteit:

- op welke manier doet het kind ervaringen op met de vier gebieden?
- op welke manier steunt of begeleidt de leerkracht het kind bij het opdoen van elk van deze ervaringen?
- welke zichtbare gevoelens toont dit kind tijdens de activiteit?

De ontwikkeling van zelfstandigheid:

- in hoeverre ondernemen de kinderen een poging om hun plan uit te voeren?
- in hoeverre voeren ze het inderdaad uit?
- helpt het om hen eraan te herinneren op het moment dat ze van hun plan afwijken?

De ontwikkeling van sociale vaardigheden / sociale redzaamheid:

- op welke manier steunt of begeleidt de leerkracht het kind bij het opdoen van deze vaardigheden?
- hoe scoort het kind op een schaal van 1 tot 5 op deze vaardigheden?

Caminada, G. (1997) Handleiding Buitenspel in de onderbouw: *Voortgezette professionalisering van leerkrachten in het basisonderwijs*, vrij naar werkblad 24 t/m 27. Uitgeverij: TextCase, Groningen.

Bijlage 3. Observatie formulier welbevinden, betrokkenheid en competentie

“Een kind moet zich welbevinden om tot intensieve activiteiten te komen en zich te kunnen ontwikkelen. We kunnen zien dat er sprake is van welbevinden bij een kind aan de manier waarop het kind zich gedraagt en speelt: spontaan, actief, ondernemend en met plezier”. (Caminada, G. & Leenders, Y., 1996, p.41).

Welbevinden kunnen we constateren door het kind te bevragen en te observeren op de volgende punten:

- hoe vertoont het kind zich; is het zelfverzekerd, is het in contact met zichzelf en kan het gevoelens van plezier, boosheid en verdriet spontaan uiten?
- hoe gaat het kind om met de ruimte en materialen; staat dit kind open voor de omgeving, gaat het nieuwe uitdagingen aan?
- hoe is de relatie met klasgenootjes; speelt het kind samen met anderen en kan het op verschillende manieren contact met anderen leggen?
- hoe is de relatie met de leerkracht; voelt het kind zich vrij om contact te zoeken met de leerkracht, staat het open voor aanmoediging, steun of troost?

“Welbevinden is een eerste voorwaarde voor een kind om zich te ontplooiën; wanneer hieraan is voldaan, kunnen we nagaan of er sprake is van echte ontwikkeling door te letten op de betrokkenheid” (Caminada, G. & Leenders, Y., 1996, p.44).

De videofragmenten worden bekeken en daarbij worden bovenstaande vragen als richtlijn gebruikt om het welbevinden van het desbetreffende kind te duiden op een schaal van 1 tot 5. Bovendien wordt er een individueel semi-structureel interview met het desbetreffende kind afgenomen (zie bijlage 5) om een beeld te krijgen van het welbevinden.

Betrokkenheid

“Wanneer een kind in hoge mate betrokken is bij de activiteiten die het onderneemt, is er sprake van ontwikkeling” (Caminada, G. & Leenders, Y., 1996, p.44).

Betrokkenheid kunnen we constateren door te letten op onderstaande signalen:

- de intensiteit van de activiteit,
- de concentratie,
- de aandacht die het kind eraan geeft,
- de duur van de activiteit,
- de nauwkeurigheid waarmee wordt gewerkt,
- de energie die het kind erin stopt,
- de volharding die het kind aan de dag legt.

De videofragmenten worden gescreend op betrokkenheid van het desbetreffende kind ten aanzien van betrokkenheid. Daarbij wordt een schaalmodel gebruikt met een score van 1 tot 5:

- 1= geen activiteit, staren, afwezig zijn, lusteloos een beweging herhalen;
- 2= vaak onderbroken activiteit; het kind doet een activiteit maar kijkt telkens rond;
- 3= min of meer doorgaande activiteit: de activiteit lijkt routineus uitgevoerd te worden, er zijn geen intensieve momenten;
- 4= activiteit met intensieve momenten; bij momenten lijkt er sprake van intensieve betrokkenheid;
- 5= volgehouden intensieve activiteit; de activiteit wordt langere tijd met intensieve betrokkenheid volgehouden.

De videofragmenten worden tevens gescreend op de factoren die meewerkten aan de betrokkenheid. Welke factoren zijn dat?

Hierbij wordt gekeken naar achtereenvolgens: kindkenmerken, leerkrachtkenmerken, groepskenmerken en omgevingskenmerken.

Deze factoren worden vermeld bij ieder kind teneinde een volgende keer de leerkracht-interactie te richten op die factoren die de betrokkenheid verhogen.

Competentie

“Er is sprake van een evenwichtige ontwikkeling wanneer er een gelijkmatige groei is in alle ontwikkelingscompetenties.

Kinderen hebben een natuurlijke drang om zich vaardigheden uit de wereld van volwassenen eigen te maken; we noemen dit hun ontwikkelingsbehoefte. Met andere woorden: het kind heeft de behoefte om zichzelf als competent te ervaren, mee te tellen en mee te doen. Het wil van nature groeien in de wereld van de volwassenen. Deze behoefte is een basaal verlangen dat bevredigd wil worden. Het werkt als een motor en zet het kind aan tot allerlei activiteiten, die met betrokkenheid worden uitgevoerd. Als het een bezigheid voldoende onder de knie heeft, kiest het een nieuwe uitdaging. Op deze manier ontwikkelt het kind zijn persoonlijke competenties en daarmee zijn gevoel van eigenwaarde. Maar er gebeurt meer: het kind maakt zich spelenderwijs de kenmerken en vaardigheden van de hem omringende cultuur eigen” (Caminada, G. & Leenders, Y., 1996, p.47).

Dit onderzoek richt zich voornamelijk op **de sociale competentie en de emotionele competentie**. Camida en Leenders (1996, p. 21) verstaan daaronder: afspraken maken, samenwerken, rekening houden met elkaar, overleggen en onderhandelen. Het versterken van het zelfvertrouwen, de persoonlijke autonomie en bekwaamheden door zelf een spel te bedenken en vorm te geven. Het oefenen in concentratie, volharding en doorzettingsvermogen door trouw te blijven aan hun eigen keuzen, ondanks de moeilijkheden die zich voordoen.

De vragen die gesteld worden onder het item “Welbevinden” worden gebruikt om de gemaakte video-observaties te screenen op bovenstaande competentie.

Deze competentie wordt tevens in beeld gebracht door de leerlingen te bevragen middels het formulier “pauze-beleving” (bijlage 4).

De kinderen die voor dit onderzoek in aanmerking komen voldoen aan dezelfde volgende kenmerken:

- Ze voelen zich vaak zelf niet prettig; ze bevinden zich niet “wel”.
- Ze zijn minder vaak betrokken bij hun werk en/of spel.
- Ze vallen buiten de groep, spelen vaak alleen en tonen zich sociaal- en emotioneel minder competent.

“Deze kinderen hebben de leerkracht uitdrukkelijk nodig als:

- persoon die veiligheid biedt in een bedreigende wereld,
- ontwerper van een speelomgeving die veiligheid en uitdaging biedt,
- observator en diagnosticus,
- stimulans om tot spel te komen,
- uitdaging in talige en andere cognitieve situaties,
- voorbeeld voor sociale interacties.

Caminada, G. (1997) Handleiding Buitenspel in de onderbouw: *Voortgezette professionalisering van leerkrachten in het basisonderwijs*, werkblad 15. Uitgeverij: TextCase, Groninge

Bijlage 4. Inventarisatie spelbeleving

Op onderstaand formulier kunnen leerlingen op een schaal aangeven hoe hun pauzebeleving was. Doel is om de drie basisbehoeften (Stevens, 2007) in beeld te brengen.

In onze pauze wordt er fijn alleen of samen gespeeld	In onze pauze kun je veel leren of ontdekken	In onze pauze is er genoeg te kiezen voor ieder kind!
Ik heb niet fijn alleen of samen gespeeld. Het is me gelukt om fijn alleen of samen te spelen! Maandag 😞 1 2 3 4 😊	Ik heb niets nieuws geleerd of ontdekt vandaag Ik heb veel nieuwe dingen geleerd of ontdekt vandaag Maandag 😞 1 2 3 4 😊	Het is me niet gelukt om mijn eigen spel te spelen Ik heb helemaal mijn eigen spel kunnen spelen Maandag 😞 1 2 3 4 😊
Dinsdag 😞 1 2 3 4 😊	Dinsdag 😞 1 2 3 4 😊	Dinsdag 😞 1 2 3 4 😊
Woensdag 😞 1 2 3 4 😊	Woensdag 😞 1 2 3 4 😊	Woensdag 😞 1 2 3 4 😊
Donderdag 😞 1 2 3 4 😊	Donderdag 😞 1 2 3 4 😊	Donderdag 😞 1 2 3 4 😊
Vrijdag 😞 1 2 3 4 😊	Vrijdag 😞 1 2 3 4 😊	Vrijdag 😞 1 2 3 4 😊

Samen met de leerlingen is besproken wat er nu precies bedoeld wordt met de verschillende kolommen.
In een groepsgesprek hebben we het volgende afgesproken:

NB. Maximaal behaalbare score 4 bij "fijn" spelen staat voor:
goed met andere kinderen samenspelen,
goed luisteren naar andere kinderen,
een ander kind duidelijk maken wat je bedoelt,
een gesprek voeren,
op je beurt wachten en
aan andere kinderen vragen of je mee mag doen.

Maximaal behaalbare score 4 bij "veel" leren en ontdekken:
geleerd hebben hoe je een volgende keer het samenspel beter kan laten verlopen
geleerd hebben hoe je een ruzie kunt oplossen
iets geleerd hebben wat je eerst nog niet kon (vb. duikelen)
iets ontdekt hebben wat je eerst nog niet had gezien
(vb. iets in de omgeving of iets wat een ander doet).

Maximaal behaalbare score bij het eigen spel spelen:
het is je gelukt om je eigen gekozen spel te spelen
dat jijzelf heel erg leuk vindt.

Bijlage 5. Aanvulzinnen buitenspel

Aanvulzinnen buitenspel

Naam: _____

Leeftijd: _____

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

Ik wil buiten niet.....

Het leukste op school vind ik....

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

Het vervelendste vind ik.....

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

Ik ga huilen als....

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

Ik wil niet graag spelen met...

Ik vind het niet leuk als ze me.....

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

Caminada, G. (1997) Handleiding Buitenspel in de onderbouw: *Voortgezette professionalisering van leerkrachten in het basisonderwijs*, werkblad 7a en 7b. Uitgeverij: TextCase, Groningen.

Bijlage 6: Vergelijking nul- en eindmeting sociogram

Sociogram nulmeting

	klas maart	speelplaats nov.	schooltuin nov.
	positief negatief	positief negatief	positief negatief
1 I.	1 4	2 0	4 4
2 B.	1 1	1 4	0 4
3 M.	7 0	4 4	4 3
4 B.	4 0	4 1	4 2
5 D.	2 2	8 2	3 6
6 N.	7 4	10 1	6 1
7 I.	1 1	1 3	1 3
8 S.	3 5	5 5	5 1
9 Sa.	2 0	4 3	4 4
10 AF.	4 2	1 1	1 2
11 J.	3 4	5 4	4 1
12 B.	5 0	3 4	4 1
13 V.	6 3	3 1	5 0
14 R.	3 12	3 15	5 10
15 H.	3 2	1 3	2 1
16 M.	4 3	0 2	1 1
17 Sy.	2 1	2 2	2 2
18 E.	3 2	0 0	3 3
19 T.	1 3	1 4	1 6
20 B.	3 0	3 2	4 4
21 J.	4 1	5 1	5 3
22 A.	1 7	0 7	0 6
23 T.	4 3	4 0	3 1
24 L.	3 2	4 4	5 4
25 S.V.	1 7	0 4	2 5
26 Y.	0 3	2 1	0 0

Sociogram eindmeting

	klas april	speelplaats april	schooltuin april
	positief negatief	positief negatief	positief negatief
1 I.	1 9	0 5	2 7
2 B.	2 0	1 0	3 2
3 M.	7 0	3 5	5 0
4 B.	0 3	1 4	3 2
5 D.	3 1	3 1	1 4
6 N.	7 0	7 3	9 0
7 I.	3 2	2 0	2 0
8 S.	1 3	3 5	5 6
9 Sa.	2 0	1 2	2 1
10 AF.	1 2	2 3	1 1
11 J.	6 4	3 3	4 3
12 B.	4 2	4 1	3 2
13 V.	6 1	5 2	6 2
14 R.	0 12	4 14	1 13
15 H.	4 0	2 0	1 0
16 M.	3 4	2 5	4 4
17 Sy.	5 0	2 0	5 0
18 E.	2 2	5 1	4 0
19 T.	1 4	1 1	1 5
20 B.	5 0	5 1	1 0
21 J.	3 2	4 3	3 2
22 A.	0 10	1 8	2 13
23 T.	3 0	3 1	3 1
24 L.	2 3	6 1	4 2
25 S.V.	2 7	3 5	2 4
26 Y.	1 2	5 4	1 3

Bijlage 7: Nulmeting: overzicht beleving speelplaats en schooltuin

Datum: 12 tot en met 16 december 2011

Speelplaatsbeleving

Aantal kinderen dat deel heeft genomen: 19

	fijn buiten spelen alleen of met de ander					veel leren of ontdekken					het eigen spel spelen				
score:	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4	totaal
1 I.	1		2	1	4	2		1	1	4	1		3		4
2 B.				4	4			1	3	4				4	4
3 M.			1	3	4			3	1	4				4	4
4 B.		2		2	4	3		1		4			3	1	4
5 D.				3	3	2			1	3				3	3
6 N.				4	4	4				4			1	3	4
7 I.				4	4	4				4				4	4
8 S.															
9 Sa.		1		3	4	4				4	1		2	1	4
10 AF.		1		3	4	2	2			4		1	2	1	4
11 J.				4	4		1	2	1	4			1	3	4
12 B.				4	4	1		1	2	4				4	4
13 V.		1	1	2	4	1		1	2	4		1		3	4
14 R.															
15 H.															
16 M.															
17 Sy.				4	4			3	1	4				4	4
18 E.	2	1		1	4	1		2		4	1			3	4
19 T.				4	4	2			2	4		1		3	4
20 B.				4	4			3	1	4				4	4
21 J.				4	4	2			2	4				4	4
22 A.															
23 T.															
24 L.				4	4	1		1	2	4				4	4
25 S.V.															
26 Y.				4	4				4	4				4	4
Totaalscore:	3	6	4	62	75	29	3	19	23	75	3	3	12	57	75
Percentage:	4	8	5	83	100	39	4	26	31	100	4	4	16	76	100

Onderzoeksgroep: N=7

8 S.				4	4		1	1	2	4			2	2	4
14 R.	1			3	4				4	4				4	4
15 H.				3	3	1			2	3				3	3
16 M.				3	3	1	1		1	3				3	3
22 A.	3			1	4	3			1	4	3			1	4
23 T.	1			3	4	1	2		1	4	1		1	2	4
25 S.V.				4	4				4	4				4	4
Totaalscore:	5	0	0	21	26	6	4	1	15	26	4	0	3	19	26
Percentage:	19	0	0	81	100	23	15	4	58	100	15	0	12	73	100

Datum: 5 tot en met 10 maart 2012

Schooltuinbeleving

Aantal kinderen dat deel heeft genomen: 19

	fijn buiten spelen alleen of met de ander					veel leren of ontdekken					het eigen spel spelen				
score:	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4		1	2	3	4	totaal
1 I.			5		5			3	2	5				5	5
2 B.				4	4				4	4			1	3	4
3 M.				4	4				4	4				4	4
4 B.	1			2	3		1		2	3				3	3
5 D.				5	5	1			4	5				5	5
6 N.				5	5	1	1	1	2	5				5	5
7 I.				5	5	5				5				5	5
8 S.															
9 Sa.			5		5	5				5			5		5
10 AF.		1	4		5	1		4		5			5		5
11 J.				4	4				4	4				4	4
12 B.				5	5		1	1	3	5				5	5
13 V.			2	2	4			1	3	4		1		3	4
14 R.															
15 H.															
16 M.															
17 Sy.			4		4		2	2		4			4		4
18 E.			1	3	4			2	2	4	1		1	2	4
19 T.				5	5				5	5				5	5
20 B.		1	1	3	5	1	1	1	2	5	1		1	3	5
21 J.				3	3				3	3				3	3
22 A.															
23 T.															
24 L.				5	5		1	1	3	5				5	5
25 S.V.															
26 Y.				5	5				5	5				5	4
Totaalscore:	1	1	10	73	85	14	5	12	54	85	2	1	3	79	84
Percentage:	1	1	12	86	100	16	6	14	64	100	2	1	3	94	100

Onderzoeksgroep: N=7

8 S.				5	5					5					5
14 R.				2	2				5	2				5	2
15 H.				3	3		2			3				2	3
16 M.				4	4				3	4				3	4
22 A.	4			1	5	2	1	1		5		1	3		5
23 T.				5	5	4			1	5	5				5
25 S.V.	1			1	2	4			1	2	1			4	2
Totaalscore:	5	0	0	21	26	9	4	2	11	26	7	0	2	17	26
Percentage:	19	0	0	81	100	35	15	8	42	100	27	0	8	65	100

Bijlage 8 : Opmerkingen leerlingen betreffende hun spel/leerbelevingen in verschillende omgevingen

Nulmeting belevingen: opmerkingen leerlingen	“Alleen of samen spelen”		“Veel leren of ontdekken”		“Het eigen spel kunnen spelen”	
	Speelplaats	Schooltuin	Speelplaats	Schooltuin	Speelplaats	Schooltuin
A	4=“Met S. een speurtocht gemaakt”. 1=“Omdat ik niet mee mocht spelen”. 1=“I. heeft getrapt bij mij”, 4=“ Met R. powerrangers samoerai gespeeld”.		4=“Dat je niet andere mensen mag duwen”. 4=“van boomschors een zwaard gemaakt”.	4=“Ik vond het leuk en ik heb ook iets ontdekt: tulpen!” 1=“Ik vond het te kort, ik wilde langer verstoppertje spelen!”	1=“Ik zou graag op de glijbaan willen, maar die was nat”. 1=“ik wou met B. spelen, maar zij wou N. pakken en dat deed ik niet”.	1=“Ik wilde alleen maar in de hut spelen maar dat kon niet”.
H	4=“Ik mocht bellen”. 2=“Een kindje duwde me van de boom af”		4=“ik keerde steeds om met de bal en dat had ik nog nooit gedaan”.	4=“bloemen ontdekt”.	2=“Ik wilde voetballen, maar deed toch B. en L. de zin (pakkertje spelen)”.	
M	4=“Ik heb met H. en V. op de boomstammen gelopen”. 4= “Omdat ik met H. en R. speelde”.	4=“Met N. gespeeld”.	4=“Ik heb met I. en T. op de boomstammen met ijs gelopen, dat kan”. 2=“Ik heb een zandkasteel gebouwd met H. en R.”. 2=“omdat ik hard gerent”	4=“Ik en N. hebben samen takken gesjouwd”	1=“Ik wilde met N. spelen, maar N. wilde dit niet”.	1=“Omdat ik niet de baas mocht zijn van N”. 4=“Ik mocht kiezen wat we gingen doen”.
R	4= “Met L. gespeeld”. 4=“Ik heb modder gemaakt”.	1=“ik vond het niet leuk dat de slak weg en dood was”.	4=“IJs ontdekt op de stenen”.	4=“Heksensoep gemaakt en bloemen” 4=“Een oorups en een klein diertje die je niet kent”. 4=“Een nieuw huis voor oorwormen	4=“Van de berg afrollen”.	1=“ik vond het stom, bij de kleuterklas was het leuker”.

				maken".		
S	4="Ik vond het fijn om samen te voetballen".					
SV	1="Omdat S. en J. mij pijn deden".		4= "Dat ik goed kon voetballen".	4="ik heb een plank gemaakt".	1= "ik had liever de bal te pakken willen krijgen"	
T	4="Fijn met V. en AF gespeeld".		4="IJs ontdekt en fijn op de paaltjes gelopen".	4="Stenen leggen, dat kon ik goed".		1="Ik wilde heksensoep maken".

NB. nav. Inschaling beleving (score 1 tot 4, waarbij 4 de maximale positieve score is; zie bijlage 4).

Bijlage 9. Kijkwijzer Video-opnamen

De eerdere bijlagen (2 en 3) zoals vermeld in paragraaf 3.2 waren erg uitgebreid. Daarom heb ik ze samengevoegd tot één kijkwijzer. Daarbij heb ik gebruik gemaakt van de competenties uit het segment “doen, samen” (uit de competentiemethodiek van de methode “Denken, Voelen, Doen”, Sociaal-Emotionele ontwikkeling in het basisonderwijs “ van Ton Deley, 2004).

KIJKWIJZER VIDEO-OPNAMEN

Sociaal-emotionele competentie:

Schaalindeling: van 1 tot 5, waarbij de maximaal haalbare score (5) staat voor:

- * kan alleen spelen en zich bezighouden in de vrije situatie. Heeft een onderzoekende en nieuwsgierige houding naar de omringende werkelijkheid en kan gevoelens te uiten die hij ervaart bij een activiteit. Kan zich gedurende langere tijd concentreren en blijft trouw aan eigen keuze. Spreekt zichzelf moed in als activiteit niet loopt zoals hij dat wil.
- * legt, onderhoudt en beëindigt contacten met anderen op een vaardige manier: (Speelt samen, luistert naar andere kinderen, kan maken bij een ander kind wat hij bedoelt, neemt initiatief, kan op zijn beurt wachten, houdt rekening met wensen van anderen, vraagt anderen of hij mee mag doen met een spel of andere bezigheid).
- * houdt zich aan de (groeps-) regels, speelt veilig (toont inzicht voor veiligheid in de situatie waarin hij verkeert) , draagt zorg voor de omgeving.

Welbevinden:

Schaalindeling: van 1 tot 5, waarbij de maximaal haalbare score (5) staat voor:

- * is zelfverzekerd, in contact met zichzelf en kan gevoelens van plezier, boosheid en verdriet spontaan uiten. Komt op positieve wijze voor zichzelf op.
- * staat open voor de omgeving, gaat nieuwe uitdagingen aan.
- * speelt samen met anderen en kan op verschillende manieren contact met anderen leggen
- * staat open voor aanmoediging, steun of troost, voelt zich vrij om contact te zoeken met de leerkracht.
- * is ontvankelijk voor kritiek

Betrokkenheid:

Schaalindeling: van 1 tot 5, waarbij de maximaal haalbare score (5) staat voor:

- * volgehouden intensieve activiteit; de activiteit wordt langere tijd met intensieve betrokkenheid volgehouden. Overige score-indelingen:
 - 1= geen activiteit, staren, afwezig zijn, lusteloos een beweging herhalen;
 - 2= vaak onderbroken activiteit; het kind doet een activiteit maar kijkt telkens rond;
 - 3= min of meer doorgaande activiteit: de activiteit lijkt routineus uitgevoerd te worden, er zijn geen intensieve momenten;
 - 4= activiteit met intensieve momenten; bij momenten lijkt er sprake van intensieve betrokkenheid;
 - 5= volgehouden intensieve activiteit; de activiteit wordt langere tijd met intensieve betrokkenheid volgehouden

Bijlage 10 : Overzicht video-opnamen per kind

Nb. -Bij de video-opnamen waar de momenten vastgelegd zijn waarbij getoonde kwaliteiten van het kind door de gedragsspecialist benoemd werden, is deze kwaliteit in de titel van de opname weergegeven.

-Bij het bekijken van de beelden ontstond er een discussie tussen SVIB en leerkrachten hoe een kind dat géén contact maakt met de anderen gescoord moest worden op het item welbevinden. We hebben afgesproken om het item dan op een drie te scoren. De meningen van de drie mensen waren regelmatig verdeeld. Op die momenten hebben we de score genomen die het meest gedeeld werd door allen. Sommige opnamen zijn niet gescoord: deze waren te kort om alle items of enkele items te schalen.

A.

schoolplein

1 MOV15A (3-04-12) B leidt? A volgt

2 MOV15D (4-04-12) A leidt, R. volgt

3 MOV16A (5-04-12) A leidt, R. volgt

gemiddelde score:

Sociale competentie	Welbevinden	Betrokkenheid
3	3	3
3	3	5
3	3	3
3	3	3

natuurlijke omgeving/schooltuin

1 MOV0A4 (3-10-11) Eerste keer: ontdekking van diertje

2 MOV0B2 (12-10-11) Uitstapje hei: door de plas lopen

3 MOV14B (27-03-12) Gras plukken

doorzettingsvermogen

4 MOV152 (27-03-12) kracht

5 MOV140 (30-03-12) Zagen

6 MOV165 (04-04-12) Stenen leggen: A neemt leiding

gemiddelde score:

1	3	4
?	2	4
2	4	4
opname is te kort om te beoordelen		
opname is te kort om te beoordelen		
4	4	5
2	3	4

OPMERKINGEN:

A. trapt de eerste keer in de schooltuin (MOV0A4) spinnen dood. Anderen zijn verontwaardigd.

Overzicht video-opnamen per kind

H.

schoolplein

- 1 MOV10B (19-12-2011) doelloos rondlopen
- 2 MOV157 (03-04-12) voetballen, huilen.
- 3 MOV15E (04-04-12) voetballen
- 4 MOV168 (05-04-12) voetballen

gemiddelde score:

Sociale competentie	Welbevinden	Betrokkenheid
2	2	2
1	1	4
4	4	5
4	5	5

3 3 4

natuurlijke omgeving/schooltuin

- 1 MOV102 (12-12-11) samenwerken
- 2 MOV101 (12-12-11) bollen planten
- 3 MOV133 (12-03-12) Zagen
- 4 MOV138 (20-03-12) zagen,samenwerken
- 5 MOV13D (20-03-12) kracht: zagen
- 6 MOV141 (21-03-12) kracht: dragen grote struik
- 7 MOV152 (27-03-12) tak in de grond voor de hut
- 8 MOV14B (27-03-12) doorzettingsvermogen
- 9 MOV14C (27-03-12) doorzettingsvermogen

gemiddelde score:

opname is te kort om te beoordelen		
4	3	5
opname is te kort om te beoordelen		
4	4	4
4	5	5
4	5	5
?	?	3
1	3	5
?	3	2

4 4 4

M.**schoolplein**

- 1 MOV100 (12-12-11) rent steeds weg
- 2 MOV109 (19-12-11) balanceren op boomstam
- 3 MOV145 (27-03-12) loopt doelloos rond

gemiddelde score:

Sociale competentie	Welbevinden	Betrokkenheid
1	1	4
1	2	5
opname te kort om te beoordelen		
1	2	5

natuurlijke omgeving/schooltuin

- 1 MOV0A4 (3-10-2011) Eerste keer: geprikt
- 2 MOV102 (12-12-11) samenwerken
- 3 MOV104 (12-12-11) ruilen gereedschap
- 4 MOV13E (20-03-12) behulpzaam:bladeren sjouwen
- 5 MOV141 (21-03-12) behulpzaam: dragen struik
- 6 MOV147 (27-03-12) gras maaien
- 7 MOV148 (27-03-12) gras maaien
- 8 MOV149 (27-03-12) gras maaien: kijken de anderen?
- 9 MOV14A (27-03-12) m. vindt het nog eng
- 10 MOV161 (04-04-12) kracht, doorzetten
- 11 MOV163 (04-04-12) oefenen: samenwerken

gemiddelde score:

1	1	1
opname te kort om te beoordelen		
3	?	?
2	3	?
2	2	3
opname te kort om te beoordelen		
opname te kort om te beoordelen		
opname te kort om te beoordelen		
opname te kort om te beoordelen		
3	3	4
5	5	5
3	3	3

OPMERKINGEN:

M. heeft in de schooltuin meer interactie met de andere kinderen.

De betrokkenheid is moeilijk te meten; er is maar één video-opname van de speelplaats waarin kort te zien is hoe hij heel betrokken over de boomstammen heen loopt.

Overzicht video-opnamen per kind**R.****schoolplein**

- 1 MOV107 (19-12-11) ontdekking ijs, deelt met H.
- 2 MOV108 (19-12-11) ontdekking ijs, deelt met "meisje".
- 3 MOV155 (3-04-12) rollen van heuvel
- 4 MOV15D (4-04-12) A. leidt, R. volgt
- 5 MOV16A (5-04-12) A. leidt, R. volgt

gemiddelde score:

Sociale competentie	Welbevinden	Betrokkenheid
5	5	4
5	5	5
1	4	5
2	3	4
2	3	4
4	4	4

natuurlijke omgeving/schooltuin

- 1 MOV102 (12-12-11) samenwerken
- 2 MOV102 (12-12-11) neemt leiding bij bollenplanten
- 3 MOV103 (12-12-11) ontdekking pieren, betrokkenheid
- 4 MOV13A (20-03-12) zagen
- 5 MOV13B (20-03-12) zagen: volhouden
- 6 MOV14B (27-03-12) doorzettingsvermogen
- 7 MOV14C (27-03-12) doorzettingsvermogen
- 8 MOV165 (04-04-12) Stenen leggen: R doet mee

gemiddelde score:

opname is te kort om te beoordelen		
4	4	5
4	?	5
opname is te kort om te beoordelen		
2	4	5
1	2	5
4	4	5
1	2	5
3	3	5

OPMERKINGEN:

R. lijkt in de schooltuin meer betrokken te zijn dan op de speelplaats.

Daarbij gaat ze wel vooral haar eigen gang en is ze weinig mededeelzaam naar de anderen.

Overzicht video-opnamen per kind

S.

schoolplein

- 1 MOV159 (02-04-12) pakkertje
- 2 MOV15E (04-04-12) voetballen
- 3 MOV16B (05-04-12) pakkertje

gemiddelde score:

Sociale competentie	Welbevinden	Betrokkenheid
3	3	5
3	4	5
3	4	5
3	4	5

natuurlijke omgeving/schooltuin

- 1 MOV135 (19-03-12) deelt bieslook
- 2 MOV13C (20-03-12) hut bouwen
- 3 MOV13E (20-03-12) organiseren hut
- 4 MOV142 (21-03-12) planten boom
- 5 MOV14F (27-03-12) organiseren hut
- 6 MOV161 (04-04-12) kracht, doorzetten
- 7 MOV163 (04-04-12) oefenen: samenwerken

gemiddelde score:

5	5	5
opname te kort om te beoordelen		
5	5	5
?	4	5
4	5	5
3	5	5
1	4	5
4	5	5

OPMERKINGEN:

S. houdt van klimmen, hij klimt op de speelplaats in het rek, maar klimt ook in de wilgentenenhut in de schooltuin. Hij lijkt vooral gericht op het bouwen van een hut in de schooltuin. Hij overlegt vaker met anderen in de schooltuin en hij scoort hoger op zijn welbevinden.

Overzicht video-opnamen per kind

S.V.

schoolplein

- 1 MOV158 (02-04-12) keeper
- 2 MOV15C (03-04-12) ruzie met voetballen
- 3 MOV15E (04-04-12) voetballen
- 4 MOV167 (05-04-12) pakkertje

gemiddelde score:

Sociale competentie	Welbevinden	Betrokkenheid
4	4	5
1	1	5
2	3	5
3	4	4
3	3	5

natuurlijke omgeving/schooltuin

- 1 MOV102 (12-12-11) samenwerken
- 2 MOV104 (12-12-11) ruilen gereedschap
- 3 MOV141 (21-03-12) kracht: planten dragen
- 4 MOV143 (21-03-12) "en ik heb hem eraf gezaagd!"
- 5 MOV14B (27-03-12) doorzettingsvermogen
- 6 MOV14C (27-03-12) doorzettingsvermogen
- 7 MOV 14F (27-03-12) organiseren hut

gemiddelde score:

opname is te kort om te beoordelen		
3	?	?
2	5	5
opname is te kort om te beoordelen		
1	4	4
3	3	2
3	2	5
2	4	4

OPMERKINGEN:

SV. Blijft betrokken voetballen op de speelplaats, ook al gaat de bal steeds door de goal als hij keeper is.

In de schooltuin heeft hij wisselend contact met de andere kinderen, hij is vooral ontdekkend bezig en gaat overal kijken wat iedereen onderneemt.

Overzicht video-opnamen per kind

T.

schoolplein

- 1 MOV156 (02-04-12) t volgt v op speelplaats
- 2 MOV15B (03-04-12) voetballen
- 3 MOV16B (05-04-12) pakkertje
- 4 MOV156 (05-04-12) pakkertje

gemiddelde score:

Sociale competentie	Welbevinden	Betrokkenheid
4	5	5
2	3	4
opname is te kort om te beoordelen		
4	5	4
3	4	4

natuurlijke omgeving/schooltuin

- 1 MOV105 (12-12-11) bollenplanten, ruikt aan bol
- 2 MOV139 (20-03-12) zagen
- 3 MOV143 (21-03-12) "deze eraf gezaagd!"

gemiddelde score:

4	4	5
1	3	4
opname is te kort om te beoordelen		
3	4	5

OPMERKINGEN:

Voor T. zijn eigenlijk te weinig video-opnamen beschikbaar om te kunnen beoordelen of de score voor zijn competentie, welbevinden en betrokkenheid op het schoolplein en de schooltuin van elkaar verschillen.

Bijlage 11: Vergelijking nul- en eindmeting aanvulzinnen buitenspel

Aanvulzinnen buitenspel	13 maart 2012	Aanvulzinnen buitenspel	15 april 2012
Naam: A.		Naam: A.	
Leeftijd: 7 jaar		Leeftijd: 7 jaar	
Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....		Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....	
<i>"met B. spelen en ook wel eens met R".</i>		<i>"niet met J. spelen omdat hij soms wel eens vervelend is".</i>	
Ik wil buiten niet.....		Ik wil buiten niet.....	
<i>"met N. spelen, die heeft wel eens vervelend gedaan. En met S., die vind ik wel leuk, maar die heeft ook wel eens stout gedaan".</i>		<i>"eenzaam zijn, dat ik wel eens alleen ben"..</i>	
Het leukste op school vind ik....		Het leukste op school vind ik....	
<i>"op het grasveld want daar mag ik al op sinds de kleuterklas en de duikelstok vind ik het allerleukste".</i>		<i>"vrij spelen".</i>	
Het leukste op de speelplaats vind ik.....		Het leukste op de speelplaats vind ik.....	
<i>"die berg en de zandbak".</i>		<i>"de zandbak".</i>	
Het leukste in de schooltuin vind ik.....		Het leukste in de schooltuin vind ik.....	
<i>"een hut bouwen met de takken".</i>		<i>"de hut".</i>	
Het vervelendste vind ik.....		Het vervelendste vind ik.....	
<i>"dat ik nooit op de fiets mag en dat ik eigenlijk heel moeilijke dingen in de klas moet doen".</i>		<i>"dat ik word gepest (als je wordt geschopt of geslaan)".</i>	
Sommige kinderen gaan buiten altijd....		Sommige kinderen gaan buiten altijd....	
<i>"met mij spelen".</i>		<i>"met mij spelen".</i>	
Ik ga huilen als....		Ik ga huilen als....	
<i>"ik me pijn doe".</i>		<i>"ik mij heel erg pijn doe".</i>	
Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....		Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....	
<i>"B. en R., alleen die twee, dat zijn vriendinnen".</i>		<i>"A-F. en nog I. en R".</i>	
Ik wil niet graag spelen met...		Ik wil niet graag spelen met...	
<i>"soms niet met S. en soms wel met SV. Met N. en met J. en J. en D."</i>		<i>"soms met B."</i>	
Ik vind het niet leuk als ze me....		Ik vind het niet leuk als ze me....	
<i>"plagen".</i>		<i>"plaagt en sommige grapjes maakt".</i>	
Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...		Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...	
<i>"buiten spelen, in de zandbak, als ik dat kan onthouden".</i>		<i>"met mijn beste vriendin spelen en dat is dus E."</i>	
Ik vind het leuk om buiten te spelen als....		Ik vind het leuk om buiten te spelen als....	
<i>ik met B. mag spelen en met R".</i>		<i>"B. en E. en R. en I. met mij spelen".</i>	

A. lijkt vooral gericht op het samenspel met andere kinderen. Ze geeft aan dat ze buiten niet eenzaam wil zijn; lijkt ze zich meer bewust te worden van haar positie in de groep? Er lijkt een verschuiving plaats te hebben gevonden in haar vriendinnengroepje: ze kiest nu A.F. , I. en E. als extra vriendin. Tevens geeft ze minder kinderen op waar ze liever niet mee speelt. Juist met S. en S.V. heeft ze vaak in de schooltuin gewerkt en gespeeld. Zou dit van invloed kunnen zijn op deze keuze? In de schooltuin vindt ze hutten bouwen twee keer het leukst. Deze activiteit heeft ze vaak met S. en S.V. ondernomen!

Aanvulzinnen buitenspel**13 maart 2012**Naam: *H.*Leeftijd: *7 jaar*

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"rennen, schommelen".

Ik wil buiten niet.....

"in de zandbak die modderig is".

Het leukste op school vind ik....

"voetballen".

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"klimmen".

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"beestjes zoeken".

Het vervelendste vind ik.....

"door een brandnetel geprikt worden".

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"op het schoolplein spelletjes doen".

Ik ga huilen als....

"ze zeggen dat ik niet kan voetballen".

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"N., J., J.".

Ik wil niet graag spelen met...

"S., verder weet ik het niet. Hij wordt vaak boos met voetballen".

Ik vind het niet leuk als ze me....

"duwen of schoppen".

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"dingen zoeken".

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

*"je met kindjes kunt spelen".***Aanvulzinnen buitenspel****15 april 2012**Naam: *H.*Leeftijd: *7 jaar*

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"voetballen en klimmen".

Ik wil buiten niet.....

"in de modderige zandbak".

Het leukste op school vind ik....

"schrijven".

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"voetballen".

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"zagen".

Het vervelendste vind ik.....

"dat je iets beloofd en dat je het dan niet doet".

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"op de glijbaan".

Ik ga huilen als....

"in het glas gevallen ben".

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"N. en M..".

Ik wil niet graag spelen met...

"S., S.V.(hij zegt altijd dat ik iets van hem moet opeten bij de fruitpauze of het overblijven); A. (zij giechelt altijd als er iets met mij is, dat vind ik niet leuk".

Ik vind het niet leuk als ze me....

"schoppen, slaan, duwen".

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"voetballen".

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

"we dan iets niet hoeven doen, dat we dan rekenen bijvoorbeeld overslaan".

H. lijkt vooral gericht op het ondernemen van activiteiten in zijn omgeving. Hij geeft aan dat hij in de schooltuin nu het zagen van de takken het leukst vindt. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden in de groep kinderen waar hij niet graag mee speelt. Dit keer noemt hij behalve S., ook S.V. en A. op.

Dit zijn juist de kinderen waarmee hij regelmatig in opdracht gespeeld en gewerkt heeft in de schooltuin!

De reden waarom hij niet graag met S.V. speelt is echter niet te linken aan de activiteiten in de schooltuin. H. lijkt zich meer bewust te zijn van de vrijheid die het buitenspelen hem biedt en lijkt deze activiteiten te ervaren als "iets niet hoeven doen".

Aanvulzinnen buitenspel**13 maart 2012**

Naam: M.

Leeftijd: 6 jaar

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"op de berg gaan glijden".

Ik wil buiten niet.....

"boomstammen lopen en voetballen omdat ik dan alleen maar moet lopen en rennen en schoppen en daar hou ik niet zo van".

Het leukste op school vind ik....

"met de bouwhoek te spelen".

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"op de klimrek".

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"een hut bouwen".

Het vervelendste vind ik.....

"als kinderen mij pesten...nou bijvoorbeeld ze doen met mij tikkertje en ik wil opeens niet meer meedoen dan".

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"op het klimrek".

Ik ga huilen als....

"ik gevallen ben op de grond".

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"iemand uit de kleuterklas: A., S., J. en S.". "Uit onze klas, V., N., A-F., T. en I.".

Ik wil niet graag spelen met...

"S.V. en als laatste denk ik B. en A., omdat ik daar nooit speel, zij willen nooit met mij spelen"!

Ik vind het niet leuk als ze me....

"slaan, duwen".

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"bij de glijbaan".

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

*"mijn vrienden ook komen buitenspelen, V., T., A-F., I. en A-F.".***Aanvulzinnen buitenspel****18 april 2012**

Naam: M.

Leeftijd: 7 jaar

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"mmm.. ik weet heel vaak niet zoveel dingen, van de berg afgaan?".

Ik wil buiten niet.....

"boomstammen lopen".

Het leukste op school vind ik....

"in de bouwhoek".

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"van de berg afzwieren".

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"hutten bouwen".

Het vervelendste vind ik.....

"als iedereen achter me aan rent".

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"tikkertje doen".

Ik ga huilen als....

"kinderen me heel hard op de grond duwen".

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"N., en A. en V..".

Ik wil niet graag spelen met...

"R., I., en T. omdat ze soms plagen, dan doen ze bijvoorbeeld achter me aanrennen"!

Ik vind het niet leuk als ze me....

"jokken".

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"als mijn beste vriend A. buiten is met hem buitenspelen!".

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

"A. en ik van die berg gaan "aftackelen".

M. lijkt vooral gericht op het ondernemen van activiteiten in zijn omgeving. Hij richt zich echter ook op zijn beste vriend A. uit de kleuterklas, die hij zowel de eerste als de tweede keer benoemt. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden in de groep kinderen waar hij niet graag mee speelt. S.V. en A. worden niet meer genoemd. Dit zijn de kinderen waar hij regelmatig in opdracht mee gespeeld en gewerkt heeft in de schooltuin. Hij noemt nu R. en ook dit kind heeft regelmatig met hem in de schooltuin gewerkt. Er vindt een verschuiving plaats van kinderen (I. en T.) uit de groep "wel graag mee spelen" naar "niet graag mee spelen". M. benoemt de reden duidelijk: het (moeten) rennen vindt hij niet leuk! In de schooltuin vindt hij het hutten bouwen als activiteit het leukst.

Aanvulzinnen buitenspel 13 maart 2012

Naam: R.

Leeftijd: 6 jaar

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"op de glijbaan".

Ik wil buiten niet.....

"vies worden omdat ik nu nieuwe kleren heb, als ik oude kleren heb, dan wel".

Het leukste op school vind ik....

"buiten spelen en knutselen en tekenen".

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"de zandbak, met oude kleren alleen maar".

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"onderzoeken, een worm begraven voor een plantje".

Het vervelendste vind ik.....

"naar huis en straf". "Omdat ik dan niet meer zo leuk kan buitenspelen want we hebben geen heuvel om op te spelen".

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"met mij spelen".

Ik ga huilen als....

"ik pijn heb".

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"E. en T.".

Ik wil niet graag spelen met...

"N., want die heeft me geslaan, omgeduwd een keer toen we moesten pakken, niet leuk"!

Ik vind het niet leuk als ze me.....

"uitlachen".

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"in de zandbak".

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

"samen kan spelen".

Aanvulzinnen buitenspel 15 april 2012

Naam: R.

Leeftijd: 6 jaar

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"in de zandbak en op het grote klimtoestel klimmen".

Ik wil buiten niet.....

"pijn".

Het leukste op school vind ik....

"knutselen".

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"het grote klimrek".

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"beestjes ontdekken".

Het vervelendste vind ik.....

"naar huis omdat ik dan op tijd naar bed moet".

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"voetballen".

Ik ga huilen als....

"ik pijn heb".

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"Sy. en als Sy. niet wil dan kies ik voor E.".

Ik wil niet graag spelen met...

"jongens, omdat die vaak willen voetballen"!

Ik vind het niet leuk als ze me.....

"pesten en jokken".

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"steppen, op de nieuwe step van E. (zusje dat vandaag jarig is)".

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

"we een schommel hadden op school!".

R. lijkt vooral gericht op het ondernemen van activiteiten in haar omgeving. Ze geeft aan dat ze in de schooltuin nu het ontdekken van de beestjes het leukst vindt. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden in de groep kinderen waar ze graag mee speelt. Dit keer noemt ze behalve E. ook Sy. op.

Deze kinderen waren er niet bij tijdens verschillende spelmomenten in de schooltuin. R. geeft de eerste keer aan dat ze graag wil samen spelen, de tweede keer geeft ze aan dat ze graag een schommel op school heeft.

Aanvulzinnen buitenspel 13 maart 2012

Naam: S.
Leeftijd: 6 jaar
Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....
"voetballen op het grasveld".
Ik wil buiten niet.....
"gepest worden".
Het leukste op school vind ik....
"voetballen".
Het leukste op de speelplaats vind ik.....
"de glijbaan".
Het leukste in de schooltuin vind ik.....
"hutten bouwen".
Het vervelendste vind ik.....
"dat ik tegen mijn scheen met voetballen aan wordt geschopt".
Sommige kinderen gaan buiten altijd....
"voetballen".
Ik ga huilen als....
"gat in mijn hoofd, want dat heb ik al een keer gehad".
Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....
"J., Y., Je., Sa., H. en S.V.".
Ik wil niet graag spelen met...
"B."
Ik vind het niet leuk als ze me....
"pesten".
Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...
"voetballen".
Ik vind het leuk om buiten te spelen als....
"we naar de schooltuin gaan".

Aanvulzinnen buitenspel 18 april 2012

Naam: S.
Leeftijd: 7 jaar
Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....
"voetballen".
Ik wil buiten niet.....
"plagen".
Het leukste op school vind ik....
"schooltuin, omdat je daar allemaal hutten kan bouwen".
Het leukste op de speelplaats vind ik.....
"dat klimrek daarachter, dat grote".
Het leukste in de schooltuin vind ik.....
"hutten bouwen".
Het vervelendste vind ik.....
"plagen".
Sommige kinderen gaan buiten altijd....
"voetballen".
Ik ga huilen als....
"dat weet ik niet".
Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....
"J., en Je.".
Ik wil niet graag spelen met...
"R. want zij is soms zo aardig en soms weer wel en soms weer niet".
Ik vind het niet leuk als ze me....
"pesten".
Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...
"voetballen".
Ik vind het leuk om buiten te spelen als....
"we naar de schooltuin gaan".

S. lijkt vooral gericht op het ondernemen van activiteiten in zijn omgeving. Hij geeft twee keer aan dat hij in de schooltuin het hutten bouwen het leukst vindt. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden in de groep kinderen waar hij niet graag mee speelt. Dit keer noemt hij R. op. Daarnaast benoemt hij H. en S.V. niet meer als kinderen die hij zou kiezen om mee buiten te spelen.

Dit zijn juist de kinderen waar hij regelmatig mee in opdracht gespeeld en gewerkt heeft in de schooltuin. Hij geeft twee keer aan dat hij het leuk vindt om buiten te spelen als "we naar de schooltuin gaan". Dat hij het echt leuk vond blijkt wel uit de verschuiving van hetgeen hij het leukst vindt op school: was dit eerst het voetballen, de tweede keer noemt hij de schooltuin "omdat je daar allemaal hutten kan bouwen".

Aanvulzinnen buitenspel**13 maart 2012**

Naam: S.V.

Leeftijd: 6 jaar

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"ninjaatje met V., T., J. en D. alleen gisteren, en met Sa."

Ik wil buiten niet.....

"voetballen, dat vind ik het saaiste, omdat je dan iedereen je tackelt"

Het leukste op school vind ik....

"schrijven en met de juffrouw spelen en met de juf afspreken en tikkertje buiten"

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"op die glijbaan klimmen, zo bovenop"

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"hutten bouwen"

Het vervelendste vind ik.....

"op de speelplaats vind ik 't stomste dat ik altijd struikel met mijn eigen voet"

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"voetballen"

Ik ga huilen als....

"ik val"

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"T. en V. en J. en D. en Sa."

Ik wil niet graag spelen met...

"de meiden, behalve met de juffrouw, met één jongen...ik weet niet meer hoe die heet"

Ik vind het niet leuk als ze.....

"plagen en als ik stop hou op zeg"

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"ninjaatje met D. en J. spelen en Sa. als die het wil"

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

*"ik héél hard ren en als ik dood val, gewoon dat vind ik leuk, en twee zwaarden"***Aanvulzinnen buitenspel****18 april 2012**

Naam: S.V.

Leeftijd: 6 jaar

Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....

"voetballen, op die boomstammen lopen"

Ik wil buiten niet.....

"over die ronde, want anders maak ik mijn broek kapot met die nepgras"

Het leukste op school vind ik....

"met de juffrouw, wat we nu zitten te doen (kletsen) en met verjaardag in de grabbelton"

Het leukste op de speelplaats vind ik.....

"dat weet ik nog niet...mmm...voetballen"

Het leukste in de schooltuin vind ik.....

"hutten bouwen en zagen"

Het vervelendste vind ik.....

"niks"

Sommige kinderen gaan buiten altijd....

"voetballen en pakkertje en boomstam lopen"

Ik ga huilen als....

"niks"

Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....

"V. en T. en M. en ik."

Ik wil niet graag spelen met...

"J. (die tackelt) en S. (die geeft een harde schouderduw dat we op de grond liggen)"

Ik vind het niet leuk als ze.....

"plagen"

Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...

"voetballen en op de boomstam lopen"

Ik vind het leuk om buiten te spelen als....

"ik hutten bouw"

S.V. is afwisselend gericht op het ondernemen van activiteiten in zijn omgeving en op het samenspel met anderen. Hij benoemt de juf zowel de eerste keer als de tweede keer als "speelkameraadje".

Hij geeft aan dat hij in de schooltuin nu het zagen van de takken, naast het hutten bouwen het leukst vindt. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden in de groep kinderen waar hij niet graag mee speelt. Dit keer noemt hij S. op.

Daarnaast noemt hij nu M. op als iemand waar hij wél graag mee speelt. Deze jongens hebben regelmatig met hem in opdracht gespeeld en gewerkt in de schooltuin. De reden waarom hij niet graag met S. speelt is echter niet te linken aan de activiteiten in de schooltuin. S.V. lijkt het spelen en werken in de schooltuin leuk te hebben gevonden, aangezien hij het leuk vindt om buiten te spelen als "ik hutten bouw".

Aanvulzinnen buitenspel 13 maart 2012

Naam: T.
Leeftijd: 7 jaar
Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....
"met Valentijn spelen".
Ik wil buiten niet.....
"pijn doen".
Het leukste op school vind ik....
"buiten spelen".
Het leukste op de speelplaats vind ik.....
"de boomstammen".
Het leukste in de schooltuin vind ik.....
"in de hut".
Het vervelendste vind ik.....
"pesten, slaan".
Sommige kinderen gaan buiten altijd....
"spelen".
Ik ga huilen als....
"ik pijn heb gedaan".
Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....
"V., N., M. en A- F.".
Ik wil niet graag spelen met...
"D., omdat ik soms niet mee mag doen"!
Ik vind het niet leuk als ze me....
"pesten".
Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...
"spelen op het klimrek".
Ik vind het leuk om buiten te spelen als....
"er iets leuks gebeurt op het schoolplein, voetballen".

Aanvulzinnen buitenspel 18 april 2012

Naam: T.
Leeftijd: 7 jaar
Als we buiten gaan spelen, wil ik graag.....
"voetballen".
Ik wil buiten niet.....
"gepest worden".
Het leukste op school vind ik....
"rekenen".
Het leukste op de speelplaats vind ik.....
"op de boomstammen".
Het leukste in de schooltuin vind ik.....
"hutten bouwen".
Het vervelendste vind ik.....
"als ik pijn heb gedaan".
Sommige kinderen gaan buiten altijd....
"pakkertje spelen".
Ik ga huilen als....
"als ik niet mee mag doen".
Als ik iemand uit mag kiezen om buiten mee te spelen, kies ik....
"V."!
Ik wil niet graag spelen met...
"D."!
Ik vind het niet leuk als ze me....
"slaan".
Als we morgen weer naar buiten gaan, ga ik...
"spelen op het klimrek".
Ik vind het leuk om buiten te spelen als....
"ik met iets mee mag doen".

T. lijkt afwisselend gericht op het ondernemen van activiteiten in zijn omgeving en op het samenspel met anderen. Hij geeft twee keer aan dat hij in de schooltuin de hut het leukst vindt. Hij kiest vol overtuiging voor V. als speelkameraad en D. wordt benoemd als kind waar hij niet graag mee speelt. Beide kinderen behoren niet tot de groep waar T. regelmatig mee heeft samengewerkt en gespeeld in de schooltuin. T. vind het leuk om buiten te spelen als "ik met iets mee mag doen of als er iets leuks gebeurt op het schoolplein".

Bijlage 12: Vergelijking nul- en eindmeting kinderqualiteiten

Datum:

21-3-2012

Datum:

5-apr-12

Kinderkwaliteiten gesprekken

Naam: **A.**

Schaalindeling:

Ik kan:

argumenten geven

beschermen

grenzen stellen

keuzes maken

knuffelen

luisteren

oplossingen bedenken

organiseren

plannen maken

samenwerken

troosten

voor mezelf opkomen

volhouden

vrienden maken

Ik heb:

belangstelling

fantasie

humor

ideeën

kracht

lef

schoonheid

vertrouwen

zelfvertrouwen

1	2	3
		x
		x
x		
x		
		x
		x
	x	
x		
x		
		x
		x
		x
		x
		x

1	2	3
	x	
		x
		x
x		
		x
	x	
		x
	x	
		x
		x
		x
		x
		x

	x	
	x	
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x

		x
		x
		x
x		
		x
		x
		x
x		
	x	

Opmerkingen: Er zijn wat verschuivingen; hoe denkt A daar zelf over?

grenzen stellen:

"Dat heb ik geleerd toen I en ik aan het afspreken was, "

toen wist ze waar mijn make-up stond, toen pakte ze het en toen zei ik:

"Indy, dat vind ik niet leuk!"

ideeën:

"Dat vind ik nog moeilijk".

vertrouwen:

"Toen met dat plantje, toen ik gestoken was door een brandnetel,

toen vond ik het moeilijk, dat het blaadje van de juf erop te doen,

dat het "helpte", toen had ik vertrouwen..."

Op de vraag of A na het werken in de schooltuin kaartjes kan vinden waarvan ze denkt:

Hé, dit heb ik gezien bij

mezelf;

deze kwaliteit heb ik in de schooltuin echt aan anderen kunnen laten zien,

geeft ze het volgende antwoord:

luisteren:

"Toen ik R. vroeg: "zullen we beestjes gaan zoeken", toen zei ze "nee",

maar toen had ik het idee dat ik het toch ging doen en toen deed ze mee!"

"Met welk kaartje heeft dat nog meer te maken?"

"met plannen maken!"

"Welk kaartje heb je nog meer ontdekt bij jezelf?"

"ik heb geleerd in de schooltuin, "omstebeurt" te doen met kiezen, eerst zagen en daarna een hut bouwen, het kan alle twee!"

"Ik heb bij jou ook kracht gezien, weet je zelf nog wanneer?"

"Ja, toen met die emmer dragen, oh, die spieren doen pijn! Toen zei R. "Zal ik jou helpen en toen zei ik: "Ja!"

"Heb je misschien bij anderen dingen gezien waarvan je dacht:

Hé, dat wist ik niet dat dit kaartje bij jou hoorde?!"

samenwerken: "Ja, samenwerken, S. J. en S. en andere kinderen hebben een hut gemaakt en volgens mij heeft SV. toen "meegehelpen!"

organiseren: "Door R. want we waren daarvoor het gras aan het plukken en wij deden samenwerken en toen deed ik het gras en zei ik "R. zullen we samen doen, dat had ik bedacht...en R. zei toen dat we samen die grote berg gras konden maken".

"Zou je misschien de volgende keer, als we naar de schooltuin gaan, één van deze kaartjes willen oefenen? En..

wat zou je daarvoor nodig hebben?

vertrouwen: "dat wil ik nog meer leren"...

Samen bedenken we dat een spelletje blindemannetje hiervoor wel geschikt zou zijn,

A. laadt zich dan leiden door een ander kind... spannend, maar dan oefent ze wel om te vertrouwen op de ander...

organiseren: "dat we op beestjesjacht gaan, dat iedereen meedoet".

"Hoe kan ik je daarbij helpen?"

"dat de juf voor potjes met gaatjes erin zorgt, dan wil ik vertellen in de klas over doosjes zonder gaatjes, dat die niet goed zijn voor de beestjes!"

Datum:

21-3-2012

Datum:

5-apr-12

Kinderkwaliteiten gesprekken

Naam: H.

Schaal-indeling:

Ik kan:

argumenten geven

beschermen

grenzen stellen

keuzes maken

knuffelen

luisteren

oplossingen bedenken

organiseren

plannen maken

samenwerken

troosten

voor mezelf opkomen

volhouden

1	2	3
		x
		x
		x
		x
	x	
		x
		x
		x
	x	
		x
		x
		x
		x
		x

1	2	3
		x
		x
		x
		x
	x	
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x

vrienden maken

		x
--	--	---

		x
--	--	---

Ik heb:

belangstelling

x		
---	--	--

		x
--	--	---

fantasie

x		
---	--	--

		x
--	--	---

humor

x		
---	--	--

x		
---	--	--

ideeën

		x
--	--	---

		x
--	--	---

kracht

		x
--	--	---

		x
--	--	---

lef

		x
--	--	---

		x
--	--	---

schoonheid

	x	
--	---	--

		x
--	--	---

vertrouwen

		x
--	--	---

		x
--	--	---

zelfvertrouwen

		x
--	--	---

		x
--	--	---

Opmerkingen: Er zijn wat verschuivingen; hoe denkt H. daar zelf over?

fantasie: "Ik had een keer zelf een mop geschreven en dat vond ik leuk!"

belangstelling: "Ik wil overal alles van weten."

Op de vraag of H. na het werken in de schooltuin kaartjes kan vinden waarvan hij denkt:

Hé, dit heb ik gezien bij

mezelf;

deze kwaliteit heb ik in de schooltuin echt aan anderen kunnen laten zien,

geeft hij het volgende antwoord:

kracht: "Dat heb ik bij het zagen gemerkt, en ook doorzetten!"

samenwerken: "Toen we al het gras aan het weghalen waren met S.V."

oplossingen bedenken: "Want die hut ging steeds vallen en toen zei ik tegen S. we moeten daar binnen een bankje tegenaan maken want dan valt hij juist niet om!"

"Heb je misschien bij anderen dingen gezien waarvan je dacht:

Hé, dat wist ik niet dat dit kaartje bij jou hoorde?!"

"Nee, daar heb ik niet op gelet."

"Zou je misschien de volgende keer, als we naar de schooltuin gaan,

één van deze kaartjes willen oefenen? En..

wat zou je daarvoor nodig hebben? Hoe kan de juf je daarbij helpen?

grenzen stellen: "Dat als ik bijvoorbeeld met een paardenbloem aan het plukken ben dat je er niet aan mag komen. Met A. is dat heel lastig want zij doet dat heel snel!"

"Hoe zou je dat op kunnen lossen?"

"Dat je dan naar de juf gaat."

"Wat zou je zelf kunnen zeggen tegen A.?"

"Als je ze plukt is het slecht voor de natuur, dan richt je schade aan!"

"Dus de natuur vindt jij wel belangrijk?"

"Ja, als iedereen bloemen plukt, dan blijven er niet genoeg over!"

Datum:

21-03-2012

Datum:

05-04-12

Kinderkwaliteiten gesprekkenNaam: **M.**

Schaal-indeling: |

Ik kan:

argumenten geven

beschermen

grenzen stellen

keuzes maken

knuffelen

luisteren

oplossingen bedenken

organiseren

plannen maken

samenwerken

troosten

voor mezelf opkomen

volhouden

vrienden maken

Ik heb:

belangstelling

fantasie

humor

ideeën

kracht

lef

schoonheid

vertrouwen

zelfvertrouwen

1	2	3
		x
		x
		x
		x
	x	
		x
		x
		x
	x	
		x
		x
	x	
	x	
		x

1	2	3
		x
		x
	x	
		x
		x
		x
		x
	x	
		x
		x
		x
		x
		x
x		
		x

	x	
		x
		x
		x
		x
	x	
		x
x		
	x	

		x
	x	
	x	
		x
		x
x		
		x
	x	
		x

Opmerkingen: Er zijn wat verschuivingen; hoe denkt M. daar zelf over?

grenzen stellen:

"Eerst werd ik heel boos en nu kan ik niet meer zo goed boos worden, anders krijg je ook keelontsteking van al dat schreeuwen, nu zeg ik het gewoon als ik iets niet wil!"

knuffelen:

"Nu doe ik bijna altijd knuffelen met mama, deze kan helemaal naar vier!"

organiseren:

"Nu zijn ze mijn vriend al niet meer zo geworden, dus dan luisteren ze minder naar mij."

plannen maken:

"Nou, eerst wist ik nog niet hoe je over de berg moest gaan en dat heb ik nu geleerd. Dan doen we plannen maken hoe het moet, A., S., N. en S.V., maar die doet soms ons van de berg afduwen."

volhouden:

"Want altijd als ik voetbal, en ik word moe dan ga ik gewoon niet meer Mee doen!"

belangstelling:

"Nou, eerst wist ik nog niet hoe benzine uit de uitlaat ging en nu weet ik dat wel (van het vliegveld in Turkije). Dat heb ik van papa geleerd!"

lef:

"Dat heb ik niet, want de python is eng en daar durf ik écht niet in!"

zelfvertrouwen:

"Nou, eerst kon ik nog niet op het skateboard en nu ga ik skateboarden en

dan kan ik erop blijven dus dan weet ik dat ik het nu kan."

Op de vraag of M. na het werken in de schooltuin kaartjes kan vinden waarvan hij denkt:

Hé, dit heb ik gezien bij mezelf;

deze kwaliteit heb ik in de schooltuin echt aan anderen kunnen laten zien,

geeft hij het volgende antwoord:

kracht:

"Ik had een grote lange boom getild joh, die was héél zwaar, dus ik was heel sterk!"

vertrouwen:

"Dat ik goed kan, een hut bouwen."

oplossingen bedenken:

"Bijvoorbeeld als ik iets zwaars op moet tillen dan vraag ik het gewoon even aan mijn vriendje N. bijvoorbeeld!"

"Heb je misschien bij anderen dingen gezien waarvan je dacht:

Hé, dat wist ik niet dat dit kaartje bij jou hoorde?

humor:

"S.V. maakt veel grapjes, als hij een schep pakte, dan verstopte hij die onder het zand en dan pik ik een schep en dan graaf ik het gewoon weer in!"

"Zou je misschien de volgende keer, als we naar de schooltuin gaan,

één van deze kaartjes willen oefenen?"

lef:

"Dat ik brandnetels bijvoorbeeld moet plukken, want dat doet H. ook!"

"Wat zou je daarvoor nodig hebben? Hoe kan de juf je daarbij helpen?"

"Dan heb ik wel handschoenen nodig!"

"Nog meer?"

samenwerken:

"Bijvoorbeeld door met zware spullen te werken, dan kan je het aan iemand vragen."

volhouden:

"Als ik heel moe ben van het scheppen, dan moet je gewoon zeggen:

"M., nou moet je nog even volhouden!"

kiezen:

"Kan ik goed, want dan kies ik bijna in één keer welke schep ik wil!"

Datum:

21-3-2012

Datum:

5-apr-12

Kinderkwaliteiten gesprekken

Naam: R

Schaalindeling:

Ik ben:

ambitieuus
avontuurlijk
behendig
behulpzaam
bescheiden
betrouwbaar
blij
creatief
dromerig
eerlijk
enthousiast

1	2	3
	x	
		x
		x
	x	
	x	
x		
		x
		x
x		
		x
x		

1	2	3
		x
	x	
	x	
	x	
x		
	x	
		x
	x	

geeft zichzelf 1,5

geeft zichzelf 1.5

geeft zichzelf 1.5

geduldig		x			x		
gehoorzaam			x		x		
gevoelig	x					x	
gezellig			x			x	
grappig			x		x		
gul	x				x		
handig		x			x		
kieskeurig			x		x		
knap			x				geeft zichzelf 1,5
lief			x		x		
mooi			x			x	
netjes		x			x		
nieuwsgierig	x				x		
open		x			x		
optimistisch		x			x		
ordelijk		x					geeft zichzelf 1.5
precies	x				x		
rustig		x			x		
serieus		x			x		
slim			x			x	
snel		x			x		
sociaal			x		x		
speels			x		x		
sportief	x					x	
spontaan	x				x		
sterk			x		x		
tevreden			x		x		
voorzichtig			x		x		
vriendelijk		x			x		
vrolijk		x			x		
wijs			x		x		
ijverig		x			x		
zacht	x				x		
zelfstandig		x			x		
zorgzaam			x		x		

R. kiest zelf de kaartjes en maakt bewust de keuze voor de blauwe kaartjes te gaan, deze vindt ze fijner om mee te werken. Waarom? Daar weet ze geen antwoord op. R. maakt ook zelf op een gegeven moment een nieuwe schaalindeling: die van anderhalf.

Bij de kwaliteiten maakt ze bij het tweede gesprek de volgende opmerkingen:

behendig: "ik weet nu zelf hoe ik de muziek uit moet zetten".
 behulpzaam: "mijn papa doet dat wel!"
 bescheiden: "ik heb het aan niemand gezegd dat ik dacht dat ik niet op het grote klimrek kan, maar ik kon het wel!"
 geduldig: "tussen soms en niet"
 gevoelig: "ja, voor mijn oudste knuffel!"

gezellig:	"ik klets nooit, maar ik vind het wel gezellig met mijn knuffels!
grappig:	"gewoon bij Ineke, die is net zo grappig als een papa".
gul:	"ik wil niet altijd delen, dat vind ik niet fijn".
mooi:	"dat wil ik eigenlijk altijd zijn, maar dat mag ik niet. Daarom heb ik in de nacht stiekem geschminkt en nu heb ik nagellak op!
optimistisch:	"als het regent ga ik buitenspelen, maar ik ga niet zwemmen zo als op het kaartje!
slim:	"soms zet ik de muziek aan en dan ben ik aan het dansen in plaats van vervelen".
speels:	"ik word al een beetje groot, dus dat doe ik niet meer zo
sportief:	"bij het paardrijden!
voorzichtig:	"soms, met mijn oudste knuffel"
vriendelijk:	"want soms niet, soms wel, want als mama een beetje stout doet, doe ik het gewoon terug"
zacht:	"maar mijn knuffels wel!"
zelfstandig:	"ik wilde alleen naar de frietboer, maar L. wilde mee dus dat kon niet!"

Opmerkingen: Er zijn wat verschuivingen; hoe denkt R daar zelf over?

handiger:	"Dat heb ik veel geoefend gewoon, een kaart knutselen!
dromerig:	"Alleen als ik mijn duim in mijn mond had, nu ben ik minder gaan duimen, óók in mijn bed!"
sportief:	"dat heb ik al verteld: bij het paardrijden!"
nieuwsgierig:	"ja, want ik ben nieuwsgierig wat mama soms gaat kopen!"

Op de vraag of R na het werken in de schooltuin kaartjes kan vinden waarvan ze denkt:

Hé, dit heb ik gezien bij mezelf;

deze kwaliteit heb ik in de schooltuin echt aan anderen kunnen laten zien,

geeft ze het volgende antwoord:

slim: "dat een naaktslak niet teveel in de zon moet!"

"Welk kaartje heb je nog meer ontdekt bij jezelf?"

"niet echt iets"....

"Heb je misschien bij anderen dingen gezien waarvan je dacht:

Hé, dat wist ik niet dat dit kaartje bij jou hoorde?!"

"Ja, want wie was dat ook alweer? Ja, bij S. want dat die met een baksteen als schep gebruikte!"

Dat was ook slim!"

"Zou je misschien de volgende keer, als we naar de schooltuin gaan,

één van deze kaartjes willen oefenen? En..

wat zou je daarvoor nodig hebben?

behendigheid: "dat wil ik wel leren, dat kan ik oefenen door in de hut te klimmen, maar dan wel in de oefenhut!

ambitieuus: "dan wil ik de beste zijn in verstoppertje spelen, maar dat kan nog beter in onze eigen tuin met heel onze klas!"

"In de eigen tuin?" "Ja, dan heb je nog meer verstopplekjes!"

Datum: 21-3-2012 Datum: 5-apr-12

Kinderkwaliteiten gesprekken

Naam: S.

Schaalindeling:

Ik kan:

argumenten geven

beschermen

grenzen stellen

keuzes maken

knuffelen

luisteren

oplossingen bedenken

organiseren

plannen maken

samenwerken

troosten

voor mezelf opkomen

volhouden

vrienden maken

Ik heb:

belangstelling

fantasie

humor

ideeen

kracht

lef

schoonheid

vertrouwen

zelfvertrouwen

1	2	3
	x	
		x
	x	
	x	
	x	
		x
	x	
	x	
	x	
x		
		x
		x
		x

1	2	3
	x	
		x
x		
		x
	x	
	x	
		x
	x	
		x
x		
		x
		x
		x

		x
		x
		x
		x
		x
		x
	x	
x		
		x

	x	
	x	
		x
		x
		x
		x
	x	
		x
		x

S. vertelt tijdens de eerste sessie spontaan dat hij het meest trots is op zijn lef, humor, zelfvertrouwen,kracht, ideeën,het voetballen en dan doorzetten!

Opmerkingen: Er zijn wat verschuivingen; hoe denkt S daar zelf over?

grenzen stellen:

S vindt het moeilijk om voorbeelden te geven.

Samenwerken:

Dat is beter geworden, want "met rekenen werk ik soms met J. en J. goed samen". En soms met "Gudok" (voetbalclub) werk ik samen want ik ben de beste want ik kan het hardst schieten en die andere jongen kan het snelst rennen".

Op de vraag of S na het werken in de schooltuin kaartjes kan vinden waarvan hij denkt:

Hé, dit heb ik gezien bij mezelf;

deze kwaliteit heb ik in de schooltuin echt aan anderen kunnen laten zien,

geeft hij het volgende antwoord:

kracht: "Met die zware stokken gingen we een hut bouwen!"

"En hoe kan het kaartje kracht daar dan bijhoren?"

luisteren: "Ze zagen er dik uit en ze waren lang en dan moet je sterk zijn!"

"We moesten aan de kant gaan staan en dan was ik steeds de eerste, tweede of de derde."

"De schooltuin is leuker als de speelplaats, want daar zijn kleine kindjes die de bal kunnen krijgen!" (Hij doelt op de voetbal die kleine kinderen tegen zich aan kunnen krijgen en dat is niet fijn..).

"Heb je misschien bij anderen dingen gezien waarvan je dacht: Hé, dat wist ik niet dat dit kaartje bij jou hoorde?!"

"Ja, bij N. dat hij zo met die kruiwagens ging lopen."

"Welk kaartje hoort hierbij denk je?"

"Lef."

"Ja, omdat hij dat gewoon dat doet en dat is leuker dan kijken aan de kant".

"Hoeft daar misschien nog een ander kaartje bij?"

"mmm, ja, deze, volhouden!"

"Heb je misschien nog bij iemand anders iets gezien waar één van deze kaartjes bij kan horen?"

zelfvertrouwen "Ja, zelfvertrouwen! Bij J. dat J. gewoon in zichzelf geloofde en dat hij gewoon van die stokken draagde die zo zwaar waren!"

"Zou je misschien de volgende keer, als we naar de schooltuin gaan, één van deze kaartjes willen oefenen? En.. wat zou je daarvoor nodig hebben?"

Grenzen stellen: "Bij het takken verzamelen pakten ze ook mijn takken af!"

Keuzes maken: "Als je hutten moet bouwen, moet je goed te kiezen welke takken je nodig hebt. Soms is dat nog moeilijk."

"Hoe kan ik je daarbij helpen?"

"Veel in de schooltuin spelen en hutten bouwen!"

Datum:

21-3-2012

Datum:

5-apr-12

Kinderkwaliteiten gesprekkenNaam: **SV.**

Schaalindeling:

Ik kan:

argumenten geven

beschermen

grenzen stellen

keuzes maken

knuffelen

luisteren

oplossingen bedenken

organiseren

plannen maken

samenwerken

troosten

voor mezelf opkomen

volhouden

vrienden maken

Ik heb:

belangstelling

fantasie

humor

ideeën

kracht

lef

schoonheid

vertrouwen

zelfvertrouwen

1	2	3
x		
		x
	x	
		x
	x	
		x
		x
	x	
		x
		x
		x
		x
		x
x		
		x

1	2	3
x		
		x
	x	
x		
x		
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x

x		
		x
		x
		x
		x
		x
		x
x		
		x
		x

		x
		x
		x
		x
		x
		x
		x
x		
		x
		x

Opmerkingen: Er zijn wat verschuivingen; hoe denkt SV. daar zelf over?

volhouden:

"Deze dag kon ik heel goed voetballen en kon ik goed volhouden omdat mama dat had gezegd. Steeds als ik heel hard ren, heb ik last van mijn voet, en deze keer van mijn rug, dan ga ik door omdat ik wil winnen!"

knuffelen:

"Want mama zegt altijd: "mama knuffelen" en dat vind ik niet zo fijn."

belangstelling:

"thuis, oh, omdat ik het zo leuk vond omdat ik zo leuk kon spelen met mam met het nieuwe spel van de pinguïns."

Op de vraag of S.V.. na het werken in de schooltuin kaartjes kan vinden waarvan hij denkt:**Hé, dit heb ik gezien bij****mezelf;****deze kwaliteit heb ik in de schooltuin echt aan anderen kunnen laten zien,****geeft hij het volgende antwoord:**

belangstelling:

"Dat was deze, dat ik kunsten kon doen, over de tafel heen met je handen!"

"Wat heeft dat met belangstelling te maken?"

kracht: "Oh ja, maar ik vond ook de diertjes leuk en het hutten bouwen."
 "Vooral die zagen en toen had ik "ktjing"en toen had ik heel de tak eraf!"

"Heb je misschien bij anderen dingen gezien waarvan je dacht:

Hé, dat wist ik niet dat dit kaartje bij jou hoorde?!"

"Nee."

"Zou je misschien de volgende keer, als we naar de schooltuin gaan, één van deze kaartjes willen oefenen? En..

wat zou je daarvoor nodig hebben? Hoe kan de juf je daarbij helpen?

"Ik kan alles goed!"

"En als je toch een kaartje zou moeten kiezen?"

vrienden maken: "want dat kan je fijn samen hutten bouwen!"

"Dan kies ik deze, want kiezen dat is nog

kiezen: moeilijk."

"Hoe zou je dat kunnen oefenen in de schooltuin?"

"Nou, dan kan ik oefenen door takken te kiezen, de "grootste" of de kleinste. Als ik dan een superklein takje heb, dan kan ik een klein hutje bouwen en dan ga ik zo van die kleine dingetjes erbij doen en dan maak ik zo een takje en nog een takje en dan dekentjes erop voor de elfjes, dat dekbedje kan van een klein blaadje erop of erover!"

Datum:

21-3-2012

Datum:

5-apr-12

Kinderkwaliteiten gesprekken:

Naam: T.

Schaalindeling:

Ik kan:

argumenten geven

beschermen

grenzen stellen

keuzes maken

knuffelen

luisteren

oplossingen bedenken

organiseren

plannen maken

samenwerken

troosten

voor mezelf opkomen

volhouden

vrienden maken

Ik heb:

belangstelling

fantasie

humor

ideeen

kracht

1	2	3
		x
x		
		x
x		
x		
		x
		x
x		
		x
		x
		x
		x
		x

		x
x		
		x
		x
x		

1	2	3
		x
		x
	x	
x		
		x
		x
	x	
	x	
	x	
		x
	x	
		x
		x

	x	
		x
		x
	x	
		x

leef
schoonheid
vertrouwen
zelfvertrouwen

		x
x		
	x	
		x

	x	
	x	
x		
		x

Opmerkingen: Er zijn wat verschuivingen; hoe denkt T daar zelf over?

beschermen: "Weet ik niet zo goed".
 organiseren: "Bij de pauze, plannetjes maken over het voetballen.
 Ze luisterden een beetje naar mijn plan."
 fantasie: "Toen ik de egel geel kleurde op de tekening, omdat ik dat mooi vond".
 kracht: "Dat weet ik ook niet meer zo goed".

Op de vraag of T na het werken in de schooltuin kaartjes kan vinden waarvan hij denkt:

**Hé, dit heb ik gezien bij
mezelf;**

deze kwaliteit heb ik in de schooltuin echt aan anderen kunnen laten zien,

geeft hij het volgende antwoord:

"Dat ik heel goed een hut kon bouwen!"

Wat heb je daarvoor nodig?"

"Takken".

Welk kaartje zou je daarvoor kiezen?

"Plannetjes maken"

"Welk kaartje heb je nog meer ontdekt bij jezelf?"

"organiseren, want met keuze-uur moesten we veel takken en beestjes zoeken en toen ben ik met V. gaan zoeken waar ik zei dat ze waren".

"Heb je misschien bij anderen dingen gezien waarvan je dacht:

**Hé, dat wist ik niet dat dit kaartje bij jou
hoorde?!"**

Nee...

**"Zou je misschien de volgende keer, als we naar de schooltuin gaan,
één van deze kaartjes willen oefenen? En..**

wat zou je daarvoor nodig hebben?

Grenzen stellen: "Dat kan ik niet zo goed, dat ze niet aan mijn spullen komen.
 Bij het keuze-uur pakten ze mijn takjes".

"Weet je wat je moet doen of zeggen als ze jouw takjes afpakken?"

"Nee..."

**"Hoe kan ik je daarbij
helpen?"**

T. geeft aan dat hij dat eigenlijk niet weet. Na een kort gesprekje reageert hij enthousiast op mijn suggestie om het samen te oefenen. In de vorm van een rollenspelletje oefenen we hoe T. kan kijken, wat hij kan zeggen en doen als iemand anders zijn takjes pakt. We spreken af dat een volgende keer dat we naar de schooltuin gaan, er een samenwerkings-opdracht bij zal zitten voor het bouwen van een kleine hut. Daar zijn immers veel kleine takjes voor nodig!

Bijlage 13: Eindmeting overzicht beleving speelplaats en schooltuin.

Datum: 2 tot en met 6 april Speelplaatsbeleving

Aantal kinderen dat deel heeft genomen: 18

	fijn buiten spelen alleen of met de ander					veel leren of ontdekken					het eigen spel spelen				
score:	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4	totaal
1 I.			1	3	4		1	2	1	4		1	1	2	4
2 B.				5	5	2		1	2	5	1		1	4	5
3 M.	2		1	1	4	2			2	4	1		2	1	4
4 B.	1			3	4			1	3	4		1		3	4
5 D.				5	5	2	2		1	5				5	5
6 N.				5	5	1	1	1	2	5			1	4	5
7 I.				5	5	5				5				5	5
8															
9 Sa.				5	5	4			1	5				5	5
10 AF.	2			3	5	1		1	3	5	2			3	5
11 J.	1			4	5			1	4	5				5	5
12 B.			1	4	5			1	4	5				5	5
13 V.	1		1	3	5			3	2	5				5	5
17 Sy.	1			4	5			1	4	5				5	5
18 E.			3	2	5		1	3	1	5				5	5
19 T.				5	5				5	5				5	5
20 B.				5	5		2		3	5				5	5
21 J.			1	3	4		1		3	4	1			3	4
24 L.			1	4	5			1	4	5			1	4	5
26 Y. ziek															
Totaalscore:	8	0	9	69	86	17	8	16	45	86	5	2	6	74	86
Percentage:	9	0	11	80	100	20	9	19	52	100	5	2	7	86	100

Onderzoeksgroep: N=7

8 S.				5	5			1	4	5				5	5
14 R.				5	5			2	3	5		1	2	2	5
15 H.		1		4	5				5	5				5	5
16 M.				4	4		2	1	1	4				4	4
22 A.	2			2	4				4	4				4	4
23 T.				5	5				5	5				5	5
25 S.V.	1			4	5				5	5			1	4	5
Totaalscore:	3	1	0	29	33	0	2	4	27	33	0	1	3	29	33
Percentage:	9	3	0	88	100	0	6	12	82	100	0	3	9	88	100

Datum: 5 tot en met 10 maart 2012

Schooltuinbeleving

Aantal kinderen dat deel heeft genomen: 19

	fijn buiten spelen alleen of met de ander					veel leren of ontdekken					het eigen spel spelen				
score:	1	2	3	4	totaal	1	2	3	4		1	2	3	4	totaal
1 I.			5		5			3	2	5				5	5
2 B.				4	4				4	4			1	3	4
3 M.				4	4				4	4				4	4
4 B.	1			2	3		1		2	3				3	3
5 D.				5	5	1			4	5				5	5
6 N.				5	5	1	1	1	2	5				5	5
7 I.				5	5	5				5				5	5
8 S.															
9 Sa.			5		5	5				5			5		5
10 AF.		1	4		5	1		4		5			5		5
11 J.				4	4				4	4				4	4
12 B.				5	5		1	1	3	5				5	5
13 V.			2	2	4			1	3	4		1		3	4
14 R.															
15 H.															
16 M.															
17 Sy.			4		4		2	2		4			4		4
18 E.			1	3	4			2	2	4	1		1	2	4
19 T.				5	5				5	5				5	5
20 B.		1	1	3	5	1	1	1	2	5	1		1	3	5
21 J.				3	3				3	3				3	3
22 A.															
23 T.															
24 L.				5	5		1	1	3	5				5	5
25 S.V.															
26 Y.				5	5				5	5				5	4
Totaalscore:	1	1	10	73	85	14	5	12	54	85	2	1	3	79	84
Percentage:	1	1	12	86	100	16	6	14	64	100	2	1	3	94	100

Onderzoeksgroep: N=7

8 S.				5	5					5					5
14 R.				2	2				5	2				5	2
15 H.				3	3		2			3				2	3
16 M.				4	4				3	4				3	4
22 A.	4			1	5	2	1	1		5		1	3		5
23 T.				5	5	4			1	5	5				5
25 S.V.	1			1	2	4			1	2	1			4	2
Totaalscore:	5	0	0	21	26	9	4	2	11	26	7	0	2	17	26
Percentage:	19	0	0	81	100	35	15	8	42	100	27	0	8	65	100

Bijlage 14: Nul-, en eindmeting spelbeleving vergelijkingsgroep

Beleving op de speelplaats en in de schooltuin van de overige leerlingen uit groep drie.

Speelplaatsbeleving:

fijn buiten spelen alleen of met ander:

Percentage:	dec	april
score 1	4	9
score 2	8	0
score 3	5	11
score 4	83	80

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 12% naar 9%

score 3 en 4 samen van 88 % naar 91%

Schooltuinbeleving:

fijn buiten spelen alleen of met ander:

Percentage:	maart	april
score 1	1	5
score 2	1	4
score 3	12	10
score 4	86	81

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 2% naar 9%

score 3 en 4 samen van 98% naar 91%

Speelplaatsbeleving:

veel leren of ontdekken:

Percentage:	dec	april
score 1	39	20
score 2	4	9
score 3	26	19
score 4	31	52

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 43% naar 29%

score 3 en 4 samen van 57% naar 71%

Schooltuinbeleving:

veel leren of ontdekken:

Percentage:	maart	april
score 1	16	9
score 2	6	3
score 3	14	10
score 4	64	78

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 22% naar 12%

score 3 en 4 samen van 78 % naar 88%

Speelplaatsbeleving:

het eigen spel spelen:

Percentage:	dec	april
score 1	4	5
score 2	4	2
score 3	16	7
score 4	76	86

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 8% naar 7%

score 3 en 4 samen van 92% naar 93%

Schooltuinbeleving:

het eigen spel spelen:

Percentage:	maart	april
score 1	2	4
score 2	1	1
score 3	3	7
score 4	94	88

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 3% naar 5%

score 3 en 4 samen van 97% naar 95%

Bijlage 15: Nul-, en eindmeting spelbeleving onderzoeksgroep

Beleving op de speelplaats en in de schooltuin van de onderzoeksgroep.

Speelplaatsbeleving:

fijn buiten spelen alleen of met ander:

Percentage:	dec	april
score 1	19	9
score 2	0	3
score 3	0	0
score 4	81	88

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 19% naar 12%

score 3 en 4 samen van 81% naar 88 %

Schooltuinbeleving:

fijn buiten spelen alleen of met ander:

Percentage:	maart	april
score 1	19	11
score 2	0	3
score 3	0	0
score 4	81	86

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 19% naar 14%

score 3 en 4 samen van 81% naar 86%

Speelplaatsbeleving:

veel leren of ontdekken:

Percentage:	dec	april
score 1	23	0
score 2	15	6
score 3	4	12
score 4	58	82

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 38% naar 6%

score 3 en 4 samen van 62 % naar 94%

Schooltuinbeleving:

veel leren of ontdekken:

Percentage:	maart	april
score 1	35	23
score 2	15	6
score 3	8	6
score 4	42	65

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 50% naar 29%

score 3 en 4 samen van 50% naar 72%

Speelplaatsbeleving:

het eigen spel spelen:

Percentage:	dec	april
score 1	15	0
score 2	0	3
score 3	12	9
score 4	73	88

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 15% naar 3%

score 3 en 4 samen van 85% naar 97%

Schooltuinbeleving:

het eigen spel spelen:

Percentage:	maart	april
score 1	27	14
score 2	0	0
score 3	8	0
score 4	65	86

Samenvattend:

score 1 en 2 samen van 27% naar 14%

score 3 en 4 samen van 73% naar 86%

Bijlage 16: Verslaggeving oudergesprekken

Oudergesprekken

Naam: **A.** Samenvatting gesprek febr. 2012 en april 2012

Moeder geeft aan dat A. in het begin nog moeite had met samenspelen en afspreken, dit is verbeterd. Ze is in groep drie gekomen met S.V. en S. en vooral met S.V. blijft ze regelmatig spelen. Als nieuwe speelkameraadjes zijn daar I. en R. bijgekomen (nb. laatste behoort bij de onderzoeksgroep).

Thuis vertelt A. vaak over het werken in de schooltuin. Ze geeft aan dat ze de volgende dag laarzen aan moet omdat ze “wormpjes” wil gaan ontdekken. Ze is erg enthousiast en vertelt veel over de ontdekkingen die ze heeft gedaan in de tuin. Moeder vertelt dat A. ook thuis met grote regelmaat buiten speelt. Ze heeft een blikje gemaakt thuis waarin vader gaatjes heeft geboord. Dit heeft A. zelf bedacht. Het is gemaakt om er beestjes in te bewaren en ze later weer los te laten. A. kijkt veel naar een natuurprogramma op tv. met haar vader.

De inschaling van kinderkwaliteiten zoals A. die heeft gemaakt met behulp van het kinderkwaliteitenspel verrast moeder in positieve zin. Ze vindt het opvallend dat A. zichzelf zo goed weet in te schalen.

Moeder geeft aan dat A. zich de laatste tijd beter weet te concentreren en dat ze meer “opsteekt” van de lesstof in de klas; ze heeft meer interesse in zaken.

De relatie met het regelmatig verblijven in de schooltuin wordt bekeken. Moeder vindt het logisch dat een verblijf in de schooltuin meer concentratie opwekt, aangezien het “buiten zijn” door haar zelf ook als zeer ontspannend wordt ervaren: *“na het werken in de tuin ben ik ook altijd helemaal leeg van gedachten en kan ik mezelf daarna beter concentreren”*.

Moeder geeft aan dat ze het een gemis zou vinden als de schooltuin zou verdwijnen: *“de kinderen steken er veel van op”!*

Oudergesprekken

Naam: **H.** Samenvatting gesprek febr. 2012 en april 2012

Moeder geeft aan dat H. een klein groepje heeft waarmee hij graag speelt op school. Hij gaat graag om met oudere kinderen (H. is hoofdbegaafd bevonden). Hij kan heel goed alleen spelen en heeft veel interesse voor de omgeving om zich heen.

Thuis heeft H. geen verhalen over het werken in de schooltuin. Hij reageert op vragen van moeder als volgt: *“oh, wel leuk”*. Moeder vertelt dat H. als jong kind al zeer geïnteresseerd was in zijn omgeving. Beestjes zoeken was een favoriete bezigheid. Wellicht zijn de activiteiten zoals aangeboden in de schooltuin voor hem niet nieuw, interessant en uitdagend genoeg? Dat zou wel verklaren waarom hij het zagen als “een fijne activiteit” heeft aangegeven bij de aanvulzinnen. Dit is een nieuwe activiteit voor hem.

De inschaling van kinderkwaliteiten zoals H. die heeft gemaakt met behulp van het kinderkwaliteitenspel verrast moeder. Ze heeft een andere verklaring voor het feit dat hij zichzelf wegzet als beschermer van de bloemen. Ze “verdenkt” hem ervan dat hij

zélft erg graag bloemen wilde plukken maar dat A. sneller was en dat hij dat vervelend vond. H. is namelijk een fervent verzamelaar! Hij verzamelt en ordent graag zijn vondsten. Hij is echt een natuurkind, altijd op zoek naar nieuwe materialen en mogelijkheden.

Moeder vindt het fijn dat H. de mogelijkheid heeft gekregen om te spelen en werken in de schooltuin. Op deze manier krijgt hij een breder aanbod van “kennis”.

Oudergesprekken

Naam: **M.** Samenvatting gesprek febr. 2012 en april 2012

Moeder geeft aan dat M. het in het begin moeilijk vond om niet te kunnen afspreken met iemand. Ze bereiden hem er thuis nu beter op voor (er is bij M. ASS. gediagnostiseerd) en nu gaat het veel beter! Hij speelt graag met S.V.(behoort tot de onderzoeksgroep), V. , N., en A-F. In de kleutergroep had M. een “haat-liefde verhouding” met V. Nu gaat het veel beter, V. is populair en heeft M. in zijn vriendengroep betrokken (M. heeft V. ook een aantal keer gekozen om mee samen te spelen/werken in de schooltuin).

Thuis vertelt M. enthousiast over het spelen en werken in de schooltuin; hij droomt er zelfs over! Hij had laatst een muggenbult en toen stond hij op met de mededeling: *“Ik hoop dat we straks naar de schooltuin gaan, want dan kan ik zo’n blaadje erop doen voor de jeuk en dan gaat het niet meer jeuken!”*(nb. M. doelt op een blaadje van de dovenetel als remedie voor een brandnetelprik.).

De inschaling van kinderkwaliteiten zoals M. die heeft gemaakt met behulp van het kinderkwaliteitenspel verrast moeder. Ze vindt het opvallend dat M. zichzelf zo heeft in kunnen schalen. Ze heeft enkele vragen bij de inschaling en vraagt zich af of het toch niet heel erg afhankelijk is van het moment waarop de lijst afgenomen wordt. M. had veel verschuivingen; moeder herkend zijn verklaringen en vertelt dat hij altijd heel goed kan beredeneren.

Moeder geeft aan dat M. met enthousiasme naar school gaat. Ze is blij met de activiteiten in de schooltuin aangezien M. op deze manier de kans krijgt om op een andere manier met de kinderen te leren omgaan.

Oudergesprekken

Naam: **R.** Samenvatting gesprek febr. 2012 en april 2012

Moeder geeft aan dat R. zich nu prima voelt in de groep. In het begin had ze weinig aansluiting met de kinderen die vanuit de kleutergroep mee door waren gegaan. Nu wordt R. op feestjes uitgenodigd en spreekt ze regelmatig af met T., I. en A. (laatste maakt deel uit van onderzoeksgroep). R. kan beter omgaan met teleurstelling en ze voelt zich vaardiger; haar frustratieniveau ligt hoger dan voorheen. Ze schrijft haar succeservaringen nu vaker aan zichzelf toe.

R. vertelt thuis regelmatig over het werken en spelen in de schooltuin. Ze geeft wel aan dat ze het moeilijk vindt om te kiezen welk vriendje of vriendinnetje met haar mee mag naar de tuin! Daarnaast geeft moeder met een lach aan: *“Ik heb nu wél meer was, al die zwarte broeken”*. Moeder geeft ook aan dat R. vanuit de thuissituatie al bekend is met het buiten zijn. Opa heeft een tuindersbedrijf en heeft verteld dat R. net als hij was vroeger. R. voelt zich competent, ze weet al hoe ze plantjes moet zetten! Over het algemeen ervaart moeder dat R. *“meer lucht heeft, ze heeft echt zoiets van: “Dit kan ik nou”, vb. groente zetten”!*

De inschaling van kinderkwaliteiten zoals R. die heeft gemaakt met behulp van het kinderkwaliteitenspel verrast moeder in positieve zin. Ze herkent het beeld dat R. van zichzelf geschetst heeft en dat ze zo goed haar eigen kwaliteiten kan benoemen. De relatie met het regelmatig verblijven in de schooltuin wordt bekeken. Moeder geeft aan dat het niet te duiden is of de toegenomen vaardigheden bij R. aan het verblijven in de schooltuin toegeschreven kan worden. R. is intussen ook bij de fysiotherapie geweest en heeft extra begeleiding in de klas gehad.

Oudergesprekken

Naam: **S.** Samenvatting gesprek febr. 2012 en april 2012

Moeder geeft aan dat S. een voorkeur heeft voor bepaalde leerlingen uit de klas. Hij speelt graag met Ja. en J. Het spel staat voorop, S. is een gedreven en fanatiek voetballertje. Hij is competitie gericht en gaat graag zijn eigen weg. Het valt moeder op dat S. ook een aantal keer met N. heeft gespeeld en dan ontstaat er veel rustiger spel. S. is nog wel onzeker, hij probeert zijn zwakheden te *“verbloemen, of weg te moffelen”*.

Thuis vertelt S. geen verhalen over het samenspelen en het werken in de schooltuin. Hij vindt het wél erg leuk. Moeder vertelt dat S. ook thuis met grote regelmaat buiten speelt. Hij speelt veel met leerlingen uit de straat; het is een echt buitenkind!

De inschaling van kinderkwaliteiten zoals S. die heeft gemaakt met behulp van het kinderkwaliteitenspel verrast moeder. Ze is verbaasd dat hij aangeeft zelf niet goed grenzen te kunnen stellen. Ze vindt juist dat hij altijd heel duidelijk aan kan geven wat hij wel en niet wil. Daarnaast vindt ze dat hij heel goed iemand kan beschermen, hij heeft lange tijd de nieuwe leerling *“onder zijn hoede”* genomen! Ze vertelt dat S. had aangegeven: *“dat hij gezegd had dat hij niet zo goed kon troosten”*. Hij had bedacht dat hij dat eigenlijk fout gezegd had! Dit hield hem wel bezig.

De relatie met het regelmatig verblijven in de schooltuin wordt bekeken. Moeder ziet een verband tussen het feit dat hij weinig verteld heeft en het feit dat zijn *“zelf geplante appelboom”* later verplaatst is naar een ander stuk van de tuin. S. is trots en hij zou deze actie wellicht niet goed ontvangen hebben. S. is wél heel erg bezig met de natuur om zich heen en hij is heel trots op zijn kikkervisjes die hij van de juf heeft gekregen om thuis te verzorgen! Hij zorgt er erg goed voor.

Oudergesprekken

Naam: **S.V.** Samenvatting gesprek febr. 2012 en april 2012

Moeder geeft aan dat S.V. een echt *“allemandsvriendje”* is; hij vindt iedereen leuk, lief en aardig. Hij is zich daarin wel aan het vormen. Hij kiest vaker voor bepaalde kinderen in de groep om samen mee af te spreken of samen te spelen. Hij wil graag lief gevonden worden en hij wil erg graag afspreken. Hij leeft bij de dag; is een ongecompliceerd kind dat zich niet zo druk maakt. Hij is minder onzeker geworden, zijn zelfvertrouwen en zelfbeeld zijn wel verbeterd. Moeder geeft aan dat zowel de reken-, als leesresultaten verbeterd zijn. Hij is ook ouder geworden en wellicht heeft dit ook met de rijping van de hersenen te maken!

Thuis vertelt S.V. niet over het werken in de schooltuin. Wel noemt hij S. en T. als kinderen waarmee hij op school gevoetbald heeft (beide behoren tot de onderzoeksgroep). Ook over Sa. praat hij veel en over H. (met laatste heeft hij aan enkele samenwerkingsopdrachten gewerkt in de schooltuin). Moeder vertelt dat S.V. een écht buitenkind is maar dat hij ook graag voor de t.v. zit!

De inschaling van kinderkwaliteiten zoals S.V. die heeft gemaakt met behulp van het kinderkwaliteitenspel worden herkend. Ze vindt het opvallend dat S.V. zichzelf zo goed weet in te schalen.

De relatie met het regelmatig verblijven in de schooltuin wordt bekeken. Het valt op dat S. twee keer een kind benoemd van de onderzoeksgroep; kinderen waar hij het eerder niet over had.

Oudergesprekken

Naam: T. Samenvatting gesprek febr. 2012 en april 2012

Moeder geeft aan dat T. graag afsprekt en speelt met V. , A-F. en J. Hij is nog wat onzeker en vertelt niet vaak of veel, maar hij is wel opener geworden (nb. T. is vanaf 2 jaar pas gaan praten). Het samenspel verloopt in de regel goed. T. heeft zijn vriendengroepje niet echt veranderd of uitgebreid.

T. heeft de neiging om zich veel aan de ander te spiegelen en dit zou volgens moeder zijn onzekerheid verklaren, hij is heel kritisch naar zichzelf! Hij kijkt erg op tegen zijn oudere broer en zus.

Thuis vertelt T. niet expliciet over de schooltuin. Maar. .T. vertelt sowieso niet zoveel. Moeder vertelt dat T. ook thuis graag buiten speelt. Daarbij is moeder wel beschermend, ze wil niet graag dat hij hoog in de boom klimt en ze houdt graag een oogje in het zeil.

De inschaling van kinderkwaliteiten zoals T. die heeft gemaakt met behulp van het kinderkwaliteitenspel verrast moeder in positieve zin. Ze vindt het opvallend dat T. zichzelf zo goed weet in te schalen.

De relatie met het regelmatig verblijven in de schooltuin wordt bekeken. Moeder geeft aan dat er onlangs nog een artikel in de krant* stond met daarin een opsomming van *“dingen die je zeker gedaan moet hebben voor je algemene ontwikkeling als kind voordat je 11 wordt”*. Daar stond het “buiten spelen en zoeken van beestjes” ook tussen. Moeder is blij dat er bij ons op school de mogelijkheid wordt geboden om de kinderen op een andere manier buiten “les te geven”. Ze hecht een groot belang aan het buitenspelen voor de totale ontwikkeling van kinderen.

*<http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2668/Buitenland/article/detail/3241131/2012/04/16/De-30-dingen-die-je-gedaan-zou-moeten-hebben-op-je-elfde.dhtml> bezocht op 4 april 2012